

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

DEMOGRAFSKI RAZVOJ HRVAŠKE

Ljubljana, maj 2006

NINA MIŠETIČ

IZJAVA

Študentka **Nina Mišetič** izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **dr. Janeza Malačiča** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne: _____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. PREBIVALSTVO HRVAŠKE	2
2.1. Splošno o Hrvaški	2
2.1.1. Srbi na Hrvaškem	3
2.2. Število prebivalcev na Hrvaškem in vzroki za zmanjševanje	3
2.3. Struktura prebivalstva po spolu in starosti	5
2.4. Staranje prebivalstva	6
3. RODNOST	7
3.1. Kazalci rodnosti.....	7
3.2. Vpliv poročnosti in razvezanosti na rodnost	9
3.2.1. Vpliv porok na rodnost.....	11
3.3. Zdravstvena služba, kontracepcija in rodnost	12
4. SMRTNOST	13
4.1. Splošna stopnja smrtnosti in naravni prirastek.....	14
4.2. Življenjsko pričakovanje ob rojstvu	15
4.3. Smrtnost dojenčkov	16
4.4. Vzroki smrti.....	17
4.5. Smrti zaradi Domovinske vojne na Hrvaškem.....	19
5. MIGRACIJE	21
5.1. Splošno o migracijah	21
5.2. Izselsjevanje iz Hrvaške.....	22
5.2.1. Izselsjevanje iz Hrvaške od sredine 19. stoletja do konca II. svetovne vojne	23
5.2.2. Izselsjevanje od leta 1948 do osamosvojitve Hrvaške leta 1991	24
5.2.3. Izselsjevanje po letu 1991	25
5.2.3.1. Glavni razlogi izselsjevanja iz Hrvaške med leti 1991 in 2000.....	26
5.3. Zunanje migracije v številkah	26
5.3.1. Skupno število zunanjih migracij med letoma 1995 in 2004	26
5.3.2. Vpliv neto migracij na rodnost.....	28
5.4. Povratni tokovi	29
5.4.1. Hrvaški povratniki med leti 1990 in 1997.....	29
5.4.2. Povratek hrvaških ekonomskih migrantov iz Nemčije	30
5.5. Beg možganov	31
5.6. Notranje migracije.....	32
6. PROJEKCIJE PREBIVALSTVA	34
6.1. Projekcije prebivalstva Hrvaške do leta 2031	35
6.1.1. Hipoteze kot podlage za projekcije	35
6.1.1.1. Hipoteza o smrtnosti.....	35
6.1.1.2. Hipoteze o rodnosti	36
6.1.1.3. Hipoteze o migracijah	37
6.1.2. Rezultati projekcij	37
6.1.2.1. Gibanje skupnega števila prebivalstva	37
6.1.2.2. Starostna sestava prebivalstva	38
7. SKLEP	40
LITERATURA	41
VIRI	43
PRILOGA	

1. UVOD

Hrvaška je sorazmerno mlada država z bogato zgodovino, ki obsega dve svetovni in osamosvojitveno vojno. Tako kot na drugih področjih se tudi pri prebivalstvu odražajo evropski trendi. Namen diplomskega dela je torej prikazati demografski razvoj Hrvaške, in sicer z demografskega, političnega, družbenega in ekonomskega vidika.

Diplomsko delo je razdeljeno na šest poglavij. V drugem poglavju je na kratko prikazana zgodovina države in njeno prebivalstvo. Že vrsto let se število prebivalcev zmanjšuje, na kar prav gotovo negativno vpliva iz leta v leto manjša rodnost in številne selitve prebivalstva, ki so se začele že v 19. stoletju in se nadaljujejo še danes. Hrvaška pa se srečuje tudi s staranjem prebivalstva, saj je delež prebivalstva, starejšega od 65 let, narasel na več kot 15 %.

V tretjem delu diplomskega dela je prikazana rodnost. Čeprav ima Hrvaška eno najnižjih stopenj razveznosti v Evropi, to ne zagotavlja povečane rodnosti. Prebivalci pa tudi vse bolj sledijo trendu, da se pari ne poročijo, ampak živijo v izvenzakonski skupnosti. To je še posebej zanimivo, ker Hrvaška velja za izrazito katoliško državo. Leta 2003 se je na Hrvaškem rodilo manj kot 40.000 otrok, kar je najmanj, odkar obstaja uradna statistika. Danes ena ženska na Hrvaškem rodi le še 1,33 otroka, kar je daleč od stopnje, ki še zagotavlja enostavno reprodukcijo prebivalstva. Zelo spodbudno pa je dejstvo, da število splavov iz leta v leto upada in je leta 2004 dosegalo le še četrtno splavov, ki so jih beležili še pred osamosvojitvijo leta 1990.

Število umrlih in vzroki za smrt so prikazani v četrtem poglavju diplomskega dela. Splošna stopnja mortalitete je že 15 let konstantna. Povečuje se življenjsko pričakovanje ob rojstvu, na kar vplivajo iz leta v leto boljše tehnologije in novi načini zdravljenja. Kljub izboljšanju zdravstvenih razmer pa še vedno največ ljudi umre zaradi različnih bolezni, med katerimi so najbolj pogosti vzroki smrti bolezni srca in ožilja ter novotvorbe.

Pomembno vlogo imajo na Hrvaškem tudi migracije, kar je prikazano v petem poglavju. Iz Hrvaške se je v več desetletjih izselilo več kot milijon ljudi. Na začetku so bili to ljudje, ki so v prekomorskih državah iskali boljše življenje. Po drugi svetovni vojni, predvsem po odprtju jugoslovanskih mej, pa je čedalje več ljudi iskalo delo v evropskih državah, kjer so bile možnosti za zaslužek boljše. Veliko teh povojnih izseljencev si je v novi državi ustvarilo družine in mnogo jih je tam zaradi družin tudi ostalo, pa čeprav so se nekateri, predvsem prva generacija izseljencev, želeli vrniti v svojo rodno domovino. Pomembno vlogo igra tudi srbsko prebivalstvo, ki ga je bilo pred osamosvojitvijo Hrvaške več kot pol milijona. Že med domovinsko vojno in po njej je bilo veliko teh ljudi prisiljeno zapustiti svoje domove in si poiskati nov dom (predvsem v Bosni in Hercegovini ter Srbiji in Črni Gori).

V zadnjem, šestem poglavju diplomskega dela so predstavljene projekcije prebivalstva do leta 2031, ki so narejene v štirih variantah in hrvaškemu prebivalstvu ne obetajo nič dobrega.

2. PREBIVALSTVO HRVAŠKE

2.1. Splošno o Hrvaški

Hrvaška je bila do leta 1991 ena od republik Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ). Junija 1991 je razglasila neodvisnost in v začetku leta 1992 dosegla mednarodno priznanje. Hrvati so se z idejami o samostojnosti poigrali že v 19. in 20. stoletju, resno pa so o njej začeli razmišljati konec 80-ih let 20. stoletja, ko se je začela jugoslovanska kriza in je bilo vse več ljudi prepričanih, da sta demokracija in gospodarski napredek mogoča le izven SFRJ (Goldstein, 2003, str. 423).

Prva leta samostojnosti je Hrvaško zaznamovala vojna, ki se je začela leta 1991 in je trajala vse do leta 1995. Vojna je bila torej pogojena z željo Hrvaške po samostojnosti. Vzrok za to lahko najdemo v hrvaškem nacionalizmu in separatizmu. Po drugi strani pa je imela Hrvaška leta 1991 v sestavi svojega prebivalstva kar 12 % ali približno 600.000 prebivalcev srbske narodnosti od skupno 4,8 milijonov prebivalcev. Ti so se zbal, da bodo z osamosvojitvijo Hrvaške izgubili stik z matično republiko Srbijo, zato so se tudi sami uprli, zvezne oblasti pa so stopile na njihovo stran, ker so bili kljub različnim motivom oboji za ohranitev Jugoslavije (Vojne, 2005).

Vojna se je končala leta 1995 z odmevnima vojaškima operacijama "Blisk" in "Nevihta". "Blisk" se je zgodil maja 1995 po večjem incidentu na avtocesti pri Okučanu, ki je bil povod, da sta hrvaška vojska in policija v enem dnevu in pol osvobodila del zahodne Slavonije. Druga operacija, "Nevihta", je bila vojaška operacija, ki so jo izvedle hrvaške oborožene sile in policija in je trajala od 4. do 7. avgusta 1995. Z uničenjem samooklicane Republike Srbske krajine je osvobodila večji del Hrvaške in praktično zaključila vojno (Domovinski rat). Vojna je kljub temu pustila izjemno hude posledice. Gospodarstvo je bilo na psu, saj je bilo uničene veliko infrastrukture, ki pa so jo do danes že uspešno obnovili in celo izboljšali (k temu je pripomogla predvsem novozgrajena avtocesta Zagreb – Split). Še hujše posledice pa je vojna pustila pri prebivalstvu, saj je bilo med vojno na tisoče mrtvih, še več poškodovanih in preseljenih, uničene so bile mnoge družine. To je pustilo posledice predvsem v medsebojnih odnosih – tako med ljudmi kot tudi pri mednacionalnih odnosih (Goldstein, 2003, str. 417 - 423).

Prvo desetletje samostojnosti je Hrvaško zaznamovala vladavina Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) in predsednik Franjo Tuđman (1922 – 1999), ki je imel izrazito avtorski način vodenja države, kar Hrvaško je privedlo tudi do določene mednarodne izolacije. Po drugi strani pa je bil Tuđman tudi vodja, na katerega se je prebivalstvo med vojno lahko zaneslo. Po njegovi smrti, konec leta 1999, je na oblast prišla koalicija šestih opozicijskih strank, z Ivico Račanom (1943) kot premierom in Stjepanom Mesićem (1934) kot predsednikom države (dobil je tudi drugi mandat na predsedniških volitvah leta 2005). Na zadnjih parlamentarnih volitvah novembra 2003 je zmagala prenovljena HDZ, njen predsednik Ivo Sanader (1953) pa je postal novi premier. Danes je Hrvaška srednje razvita država, ki je postala izredno zanimiva tudi za tuje investitorje in ima odlične možnosti za

nadaljnji razcvet, saj je oktobra 2005, po vseh težavah, ki jih je imela zaradi nesodelovanja s Haaškim sodiščem za vojne zločine, končno začela pogajanja o vstopu v Evropsko unijo (Goldstein, 2003, str. 425 - 436).

2.1.1. Srbi na Hrvaškem

Posebej velja omeniti tudi prebivalce srbske narodnosti. Hrvaško-srbski problem v Jugoslaviji ima korenine že v 19. stoletju, intenziviral se je v Kraljevini Jugoslaviji, tragične posledice pa je zabeležil med vojnama v letih 1941 - 1945 in 1991 - 1995. Leto pred osamosvojitvijo se je srbska manjšina na Hrvaškem počutila ogroženo. Težko je oceniti, ali je ta ogroženost tudi dejansko obstajala (verjetno ni), a v nedemokratični družbi, ki ima dolgo tradicijo nasilja, se nobena manjšina ne bi počutila dobro in je zato ustvarjala samozaščitne mehanizme. V delih Hrvaške, kjer so bili Srbi v večini, so z nezaupanjem gledali na razvoj dogodkov. Pojavili so se strahovi iz II. svetovne vojne, zato so se začeli samoorganizirati s pomočjo oblasti iz Beograda. Oblasti so jim leta 1989 in 1990 delile orožje, da bi se v primeru nenadnih političnih preobratov lahko branili. Leta 1991 so Srbi v znak nestrinjanja s hrvaškimi oblastmi v Kninu ustanovili avtonomno Republiko Srbsko Krajino (ki je ni priznavala niti takratna SR Jugoslavija), v katero je stopilo pet od 11 občin z večinskim srbskim prebivalstvom in so vztrajali z odcepitvijo od Hrvaške. Po tem so se začeli različni incidenti, ki so privedli do štiriletno vojne s tragičnimi posledicami za obe strani (Goldstein, 2003, str. 379 - 415).

Srbov je bilo na Hrvaškem po popisu iz leta 1981 11,6 %, po popisu iz leta 1991 pa 12,2 % - to je pomenilo 581.663 prebivalcev. Bili so absolutna večina v 11-ih od skupno 114 hrvaških občin. V teh občinah je živel 211.065 ali 36,3 % prebivalcev srbske narodnosti (to so bile na primer občine Knin, Benkovac, Obrovac in Vukovar). V desetih največjih hrvaških mestih je leta 1991 živel okoli 177.724 oziroma 30,6 odstotkov Srbov (npr. v Zagrebu jih je bilo 6,3 %, v Osijeku 15,3 % in v Vukovarju 32,5 %). Po popisu prebivalstva iz leta 2001 se je število srbskih prebivalcev zmanjšalo na 4,5 % vsega prebivalstva Hrvaške, kar je 201.631 oseb (Goldstein, 2003, str. 379 - 380).

2.2. Število prebivalcev na Hrvaškem in vzroki za zmanjševanje

Hrvaška je tudi ena izmed držav, ki ji število prebivalcev upada. Hrvaško prebivalstvo se je od 60-ih let 20. stoletja vsako leto povečevalo. Stopnje rasti prebivalstva so bile med 0,06 % leta 1980 in 0,69 odstotkov leta 1965. Po letu 1990, ko je imela Hrvaška 4.687.546 prebivalcev, pa do leta 2003 se je prebivalstvo zmanjšalo za okoli 250.000 ljudi oziroma za 7,2 %. Demografi pa se celo bojijo, da bo na Hrvaškem do leta 2050 prebivalo le še od 3 do 3,5 milijona prebivalcev (Tunjić, 2001).

Vzrokov za padanje števila prebivalcev je več. Eden od pomembnejših vzrokov je gotovo padanje natalitete. Število rojstev se sicer že od 80-ih let 20. stoletja konstantno zmanjšuje, vendar pa nikoli ni bilo tako nizko kot leta 2003, ko se je na Hrvaškem rodilo manj kot 40.000 otrok. V zadnjih petdesetih letih se je tako število rojstev zmanjšalo za več kot polovico. Prav tako je negativen naravni prirastek, saj je v zadnjih nekaj letih število umrlih preseglo število rojstev. Vzrok za upadanje prebivalstva so tudi migracije. Domovinska vojna je zahtevala

velike selitve prebivalstva. Da pa ne bi bila demografska slika še slabša, se je na Hrvaško priselilo ogromno Hrvatov (več kot 130.000) iz Bosne in Hercegovine ter še okoli 20.000 ljudi iz drugih krajev nekdanje SFRJ (Tunjić, 2001).

Tabela 1: Število prebivalcev Hrvaške v obdobju 1961 – 1991

Leto popisa	Št. Prebivalcev	Verižni indeks
1961	4.159.696	-
1971	4.426.221	106,4
1981	4.601.464	103,9
1991	4.784.265	103,9
2001	4.437.460	92,8

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005.

Vzroki in posledice negativnih trendov v reprodukciji hrvaškega prebivalstva so zelo kompleksni. Dolgoročno, v kolikor ne pride do večjih pozitivnih premikov, ima naravno obnavljanje prebivalstva Hrvaške zelo negativne razvojne perspektive. Kot najvažnejši vzroki za tako slabo sliko hrvaškega prebivalstva v prihodnosti so (Živić, 2003, str. 63):

- dolgotrajno izseljevanje mladega in reprodukcijsko najbolj sposobnega prebivalstva iz Hrvaške,
- demografske vojne izgube med I. in II. svetovno vojno in po njih,
- neuravnoteženost spolne sestave prebivalstva,
- gospodarsko-socialne krize,
- proces demografskega staranja,
- nestimulativna populacijska politika za povečanje natalitete.

Kot možna rešitev ohranjanja sedanjega števila prebivalcev na Hrvaškem so tudi migracije. Znani hrvaški demograf Gelo meni, da bi se moralo na Hrvaško vsako leto priseliti 15.000 priseljencev več, kot je tistih, ki državo zapustijo. Ker pa je število priseljencev in izseljencev približno enako, bo morala država razmisliti o strategiji, kako pridobiti 15.000 ljudi na leto. Gelo je prepričan, da bi Hrvaška morala stimulirati priseljevanje ljudi, ki ne bodo starejši od 40 let in tudi ne nepismeni. Po njegovem mnenju bo morala Hrvaška izdelati analizo, iz katerih držav naj bi pritegnili priseljence, ki se bodo dobro vključili v hrvaško družbo in jo imeli za svojo domovino. Najbolj zanimive države so predvsem tiste, iz katerih se izseljujejo predvsem mladi ljudje in je Hrvaška za njih bolj privlačna kot pa njihova matična domovina. To so predvsem države iz Balkanskega polotoka (Bolgarija, Romunija, Srbija, Bosna in Hercegovina in tudi Kosovo) ter države vzhodne Evrope (Ukrajina). Gelo meni, da te ljudi Hrvaška lahko navduši z različnimi ukrepi, kot so na primer tečajji hrvaškega jezika v njihovi domovini, olajšave pri dodeljevanju državljanstva, zagotavljanje dela in podobno. Gelo tudi

dodaja, da priseljevanje ne more biti nadomestilo za povečanje rodnosti na Hrvaškem (Pilsel, 2006, str. 4).

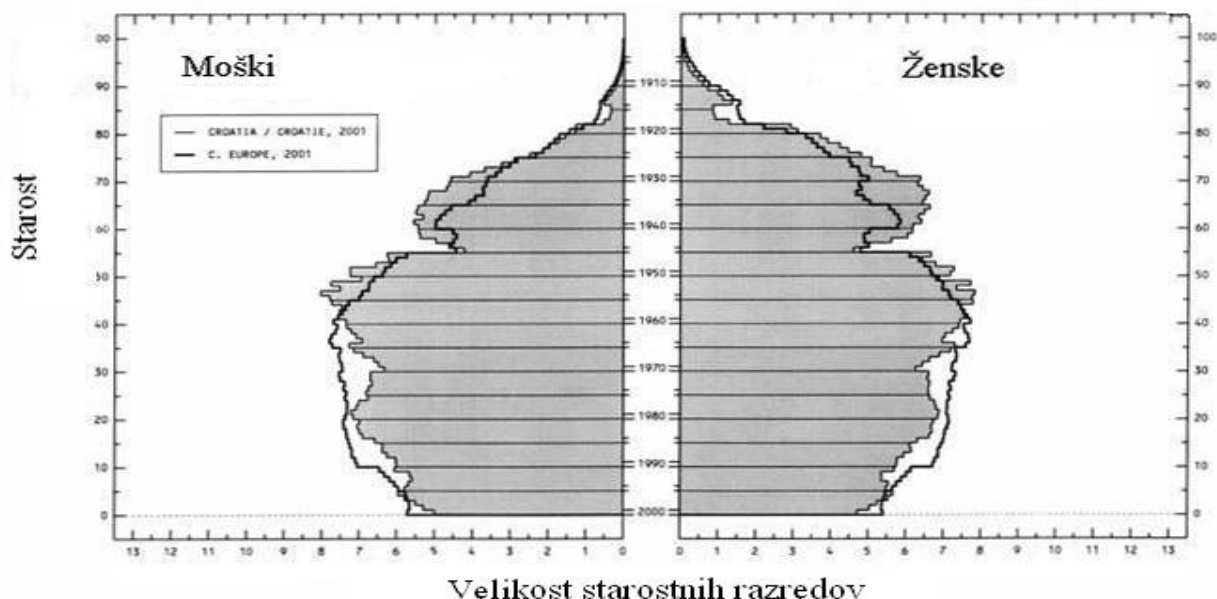
2.3. Struktura prebivalstva po spolu in starosti

Strukturo prebivalstva po spolu je statistično mogoče izraziti z odstotkom moških ali žensk med celotnim prebivalstvom. Temu pravimo tudi koeficient maskulinitete oziroma koeficient feminitete, ki izražata število moških ali število žensk na sto oseb nasprotnega spola. V razvitih državah prevladuje več ženskega prebivalstva, medtem ko je v manj razvitih državah več moških. Starost navadno ugotavljamo z dopolnjenimi leti oziroma z rojstnim datumom. Prvo je bolj v navadi v nerazvitih državah, drugo pa v razvitejših državah. Starostno strukturo pa lahko izrazimo z odstotkom posameznih starostnih razredov v celotnem prebivalstvu, z indeksom staranja, s srednjimi vrednostmi in s starostno piramido (Malačič, 2003, str. 17 - 20).

Od vseh metod je za prikaz starostne strukture prebivalstva še najbolj nazorna starostna piramida. Poznamo tri vrste oblik piramid. Prva je progresivni ali ekspanzivni tip starostne strukture, ki ima značilno široko osnovo piramide, kar pomeni visok delež mladega prebivalstva (okoli 40 odstotkov) oziroma otrok in dinamičen razvoj, povezan z visoko stopnjo natalitete. Oblika te starostne strukture je oblika piramide. Drugi tip starostne strukture je stacionarni ali stagnantni tip, ki ima to značilnost, da se osnova piramide zožuje, kar pomeni zmeren delež mladega prebivalstva do 14 let (okoli 26 odstotkov). Ima nizko, a stabilno stopnjo natalitete in mortalitete, ki dajeta nespremenjen oziroma nizek ali celo ničeln naravni prirastek. Piramida ima obliko panja. Tretji tip starostne strukture pa je regresivni ali kontraktivni tip starostne strukture, ki ima za značilnost nizek delež mladega prebivalstva do 14 let (20 odstotkov) in visok delež prebivalstva, starega 50 let in več (30 odstotkov), tako da se osnova piramide zožuje do njenega srednjega dela in se potem nekoliko razširi, kar ima za posledico padajoč naravni prirastek. Stopnja natalitete je na ravni stopnje mortalitete ali manj. Oblika piramide ima obliko žare (Wertheimer - Baletić, 1982, str. 245 - 247).

Starostna piramida Hrvaške ima regresivni tip starostne strukture prebivalstva, kar pomeni nizek delež mladega prebivalstva do 14 let in velik delež prebivalstva, starejšega od 65 let. Iz starostne piramide Hrvaške iz leta 2001 (Slika 1 na str. 6) vidimo, da je med prebivalstvom, rojenem leta 1940 in prej, večje število ženskega prebivalstva. Po letu 1950 je struktura prebivalstva po spolu dokaj enakomerna, čeprav je za malenkost več prebivalcev moškega spola. Starostna piramida Hrvaške je tudi tipična za državo, ki je bila udeležena v drugi svetovni vojni, kar prikazuje izpad rojstev med leti 1940 in 1945. Po drugi svetovni vojni (generacija ljudi, rojenih med leti 1945 in 1955) naraste število prebivalcev, kar je posledica večjega števila rojstev, kar prej zaradi vojne ni bilo mogoče. Hkrati pa se je v tem obdobju priselilo veliko ljudi iz drugih delov SFRJ. Po letu 1980 je v starostni podobi prebivalstva opazna zmanjšana rodnost, posledica tega pa je, da je mladih ljudi vedno manj. Po osamosvojitvi leta 1991 je število prebivalcev nekoliko naraslo, vendar predvsem na račun vračanja Hrvatov iz Bosne in Hercegovine. Zaskrbljujoče pa je predvsem dejstvo, da se je število rojstev v zadnjih šestdesetih letih prepolovilo.

Slika 1: Starostna piramida za Hrvaško iz leta 2001

Vir: Recent Demographic Development in Europe 2004, 2005.

2.4. Staranje prebivalstva

Staranje prebivalstva pomeni povečevanje deleža starega prebivalstva (to je starega 65 in več let) v celotnem prebivalstvu. Proces staranja prebivalstva se lahko prikaže kot naraščanje odstotka starega prebivalstva, kot povečevanje indeksa staranja ali kot rast srednje starosti prebivalstva. Vzroki staranja so povezani predvsem z zniževanjem rodnosti in smrtnosti pa tudi z migracijami oziroma njihovo selektivnostjo po starosti. Posledice staranja prebivalstva so pomembne tako za posameznika kot za družbo in jih lahko razdelimo na ekonomske, družbene in kulturne (Malačič, 2003, str. 23 - 24).

Negativne posledice staranja prebivalstva imajo vpliv predvsem na nadaljnji demografski in ekonomski razvoj. V demografskem pogledu se kažejo predvsem na skupnem gibanju števila prebivalstva in njegovih strukturah. Kot ekonomske posledice pa se kažejo predvsem kot zmanjševanje števila prebivalcev v delovni dobi ter v splošni stopnji aktivnosti prebivalstva (razmerje med aktivnim in celotnim prebivalstvom) (Graovac, 2003).

Staranje prebivalstva je tudi na Hrvaškem proces, ki se mu ni mogoče izogniti. Z upadanjem števila rojenih in upočasnjevanjem umrljivosti v višjih starostnih razredih se spreminja tudi starostna sestava prebivalstva. Konec leta 2003 je bil prebivalec Hrvaške v povprečju star 39,3 leta. Zmanjšuje se delež otrok, starih od nič do 14 let. Delež otrok se je iz 27,2 % leta 1961 zmanjšal na 17,1% leta 2003. Delež starejših (65 let in več), ki je po popisu iz leta 1961 znašal 7,5 %, se je leta 2001 podvojil (na 15,7 %). Tako lahko ugotovimo, da ima tudi Hrvaška (tako kot večina evropskih držav) staro prebivalstvo. Delovno aktivno prebivalstvo

(staro med 15 in 64 let) se v daljšem obdobju ni bistveno spremenilo in je znašalo okoli 67,5 %. Večina starejšega prebivalstva Hrvaške (61,8 % leta 2001) predstavljajo ženske. To pa predvsem zato, ker je pričakovano trajanje življenja žensk višje od pričakovanega trajanja življenja moških (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005 str. 95).

3. RODNOST

Rodnost opredeljujemo kot demografski pojav, ki ga dobimo tako, da število rojstev v nekem prebivalstvu povežemo s številom celotnega prebivalstva ali s posameznimi deli tega prebivalstva. Brez rojevanja naravne reprodukcije prebivalstva ni. Treba pa je tudi ločiti med pojmom rodnost in nataliteta. Nataliteta izraža razmerje med živorojenim in celotnim prebivalstvom, medtem ko rodnost ponazarja razmerje med živorojenimi in ženskim prebivalstvom v rodni dobi (15 do 49 let). Pogosto se uporablja tudi stopnja totalne rodnosti, ki pove število otrok, ki jih v povprečju rodi ena ženska v svoji rodni dobi, s predpostavko, da je doživela 49. leto starosti. Ta kazalnik se pogosto uporablja tudi kot kazalnik obnavljanja ali reprodukcije prebivalstva. Na rodnost vpliva več dejavnikov, med njimi so biološki, ekonomski, družbeni, kulturni, antropološki in psihološki dejavniki. Rojevanje je v osnovi biološki proces, vendar pa v sodobnih razmerah nanj vplivajo tudi drugi dejavniki, predvsem ekonomski in družbeni. Posledica zmanjšanja rodnosti pa je staranje prebivalstva (Malačič, 2003, str. 83 - 86, str. 115 - 116; Sedlak, 2004, str. 8).

3.1. Kazalci rodnosti

Eden od pomembnih in enostavnejših kazalcev rodnosti je splošna stopnja natalitete, ki pove število živorojenih na tisoč prebivalcev v enem letu. Običajno jo računamo na osnovi enoletnih podatkov. V razvitih državah je splošna stopnja natalitete med 8 in 15 promili, medtem ko je v nerazvitih državah ta stopnja mnogo višja (navadno med 20 in 45 promili) (Malačič, 2003, str. 85).

Nataliteta se je na Hrvaškem zmanjševala že desetletja, vse od leta 1955 naprej. Tako lahko zmanjševanje stopnje natalitete opredelimo v štirih obdobjih. Prvo obdobje je naraščanje natalitete po drugi svetovni vojni v letih od 1946 do 1954. Ta porast rojstev je bil povečan predvsem na račun manjšega števila rojstev med vojno. Drugo obdobje je obdobje postopnega zmanjševanja stopnje natalitete med leti 1955 in 1970, kar je povezano z manjšim številom žensk, rojenih med drugo svetovno vojno, ki so ravno prišle v rodno dobo. Tretje obdobje je obdobje stabilizacije stopnje natalitete med leti 1970 in 1980, ko se je stopnja natalitete gibala med 14 in 15 promili. V tem desetletju so v rodno dobo prišle predvsem tiste ženske, ki so bile rojene po II. svetovni vojni. Četrto obdobje pa je obdobje konstantnega padanja stopnje natalitete med leti 1980 in 2000 in se nadaljuje tudi v prvih letih 21. stoletja. V 90-ih letih prejšnjega stoletja, ko so v rodno dobo prišle nekoliko večje generacije žensk, ki so bile rojene v 70-ih letih tega stoletja, pa se je zgodila domovinska vojna, ki je poleg drugih dejavnikov (političnih, zdravstvenih, gospodarskih, socialnih in psiholoških) še dodatno vplivala na stopnjo natalitete. Kot vidimo, se je stopnja natalitete na Hrvaškem med letoma

1960 in 2003 zmanjšala za več kot polovico (iz 18,4 promilov na 8,9 promilov) (Wertheimer - Baletić, 2005, str. 17 - 18).

Tabela 2: Število živorojenih in splošna stopnja natalitete na Hrvaškem v obdobju 1960 - 2003

Leto	Število živorojenih	Stopnja natalitete (v ‰)	Stopnja totalne rodnosti (št. otrok na eno žensko)
1960	76.156	18,4	2,20
1965	71.186	16,7	2,21
1970	61.103	13,9	1,83
1975	57.016	14,9	1,92
1980	68.220	14,9	1,92
1985	63.170	13,5	1,81
1990	55.409	11,7	1,67
1995	50.182	11,2	1,50
2000	43.746	10,0	1,40
2003	39.668	8,9	1,33

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 112 - 113; Recent Demographic Development in Europe 2004, 2005, str. 76.

Pomemben kazalnik je tudi stopnja totalne rodnosti, ki nam pove povprečno število otrok, ki jih rodi ženska v svoji rodni dobi. V Tabeli 2 vidimo, da je ženska na Hrvaškem v 60-ih letih v povprečju rodila 2,2 otroka. Ravno vrednost totalne stopnje rodnosti 2,1 pa še zagotavlja enostavno reprodukcijo prebivalstva. Če je vrednost tega kazalnika višja od 2,1 pomeni razširjeno, nižje vrednosti pa zoženo reprodukcijo prebivalstva. Totalna stopnja rodnosti je med leti 1970 in 1980 nekoliko narasla, od leta 1980 naprej pa vztrajno pada in je leta 2003 celo dosegla najnižjo stopnjo, ko je ena ženska rodila le še 1,33 otroka. Tako je tudi Hrvaška, tako kot ostale razvite evropske države, pod stopnjo obnavljanja. Leta 2003 je bilo rojenih najmanj otrok, saj se je v tem letu rodilo le 39.668 otrok.

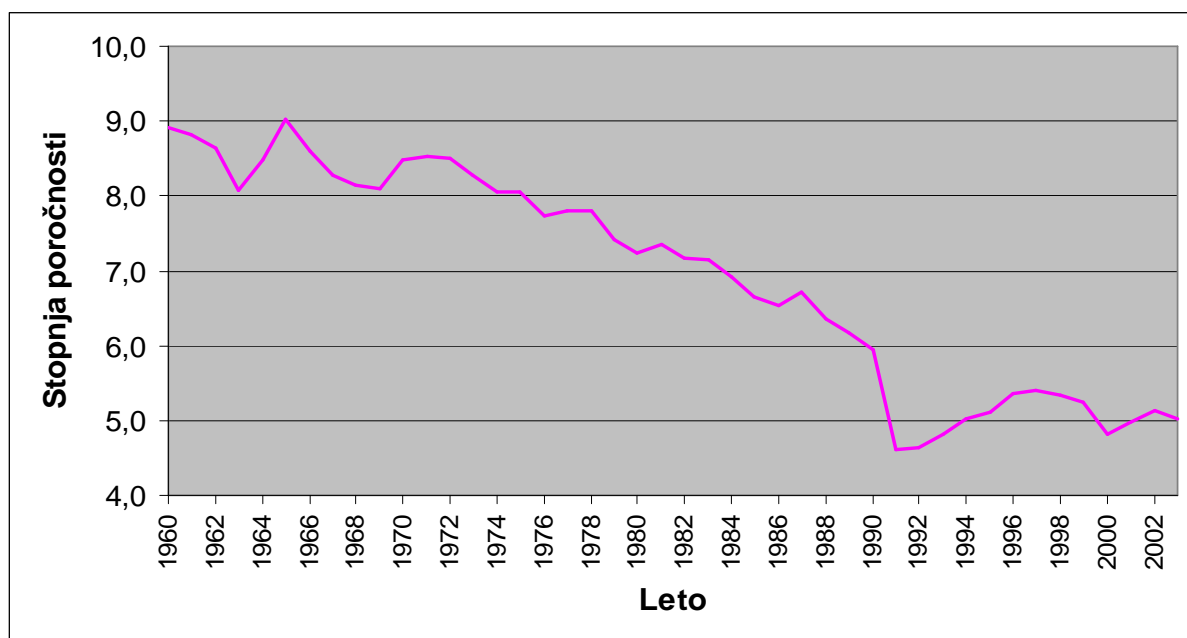
Pomemben je tudi kazalec rodnosti, ki kaže razmerje med živorojenimi in ženskim prebivalstvom v rodnem obdobju (to je med 15 in 49 let). V letu 1960 je bilo 70 živorojenih na tisoč žensk. V letu 1970 je rodnost znašala 51,3 promilov, v letu 1980 58,3 promilov, v letu 1990 48,5 promilov, v letu 2000 41,4 promilov in v letu 2003 36,7 promilov. Opazimo, da stopnja rodnosti sledi stopnji natalitete, kar pomeni, da se z leti znižuje. Eden od razlogov, da stopnja rodnosti pada, je tudi ta, da upada število ženskega prebivalstva, predvsem tistega v rodni dobi. Zmanjšuje se število žensk v najbolj primernih letih za rojstvo prvega otroka (15 – 29 let). Predvsem pa se povečuje število žensk v starosti od 35 do 49 let, saj jih je bilo po popisu iz leta 1961 37,7 %, po zadnjem popisu pa jih je bilo v tem starostnem razredu že kar

45,5 %. Vemo, da je ženskam po tridesetemu letu težje zanositi kot mlajšim (Wertheimer - Baletić, 2005, str. 19 - 25).

3.2. Vpliv poročnosti in razvezanosti na rodnost

Poročnost je nastajanje trajnejših skupnosti oseb nasprotnega spola. Takšne skupnosti se z rojstvom otrok spremenijo v družine. Navadno je poročnost povezana s sklenitvijo zakonske zveze oziroma poroko, ki pomeni pravno priznana in v skladu s pravnimi predpisi sklenjeno zvezo med osebama nasprotnega spola, čeprav je danes čedalje več parov, ki živijo v izvenzakonski skupnosti, ki jo je tudi težje statistično zajeti in strokovno raziskati. V teh izven zakonskih skupnostih se pari formalno ne poročijo, obnašajo pa se kot poročeni partnerji. Čedalje več držav pravno bolj ali manj izenačuje ti dve obliki. Pri poročnosti obravnavamo tudi razvezanost in ovdovelost. Za poročnost in razvezanost se pogosto uporabljata tudi tuja izraza nupcialiteta in divorcialiteta (Malačić, 2003, str. 9 ter str. 63; Sedlak, 2004, str. 14).

Slika 2: Število porok na tisoč prebivalcev na Hrvaškem med leti 1960 in 2003

Vir: Recent Demographic Development in Europe 2004, 2005; Lastni prikaz.

Na Hrvaškem je bilo leta 1961 sklenjenih 36.634 zakonskih zvez, kar je bilo 8,8 poroke na tisoč prebivalcev. Med letoma 1961 in 2003 se je stopnja sklenjenih zakonov na Hrvaškem konstantno zmanjševala in je leta 2003 znašala le še 5,0 %. Padeč stopnje sklenjenih zakonov je prikazan na Sliki 2. V zadnjih petih letih se na leto na Hrvaškem poroči okoli 22.500 parov. V primerjavi z letom 1961 se je število porok zmanjšalo za 37,7 %. Trend padanja porok je bil nekoliko zaustavljen le med leti 1970 in 1978, ko je bilo število porok konstantno okoli 35.000 porok na leto, saj so bili takrat v najboljših letih za poroke ljudje, ki so bili rojeni po II. svetovni vojni, v nekaterih letih pa je celo preseglo raven iz leta 1961 (Akrap, 2005, str. 123).

Povečuje se tudi starost ženske ob prvi poroki. Še leta 1960 je bila povprečna starost ženske 22,4 let, leta 2003 pa je ta starost znašala že 25,6 let. Ugotovimo lahko, da tudi na Hrvaškem odlagajo poroke na kasnejša leta. Za odlaganje porok obstajata predvsem dva razloga: stanovanjska problematika in nezaposlenost, ter to, da se čedalje več mladih ljudi odloča za študij na fakulteti. Posledica kasnejših porok pa je tudi odlaganje rojstev.

Večina porok se sklepa v biološko najbolj ugodnem času za povečanje družine tako pri moških, kot tudi pri ženskah (nekje do 35. leta). Podatki vitalne statistike med leti 1983 in 2001 prikazujejo, da je bilo med vsemi ženskami, ki so se poročile, kar 90 % žensk mlajših od 35 let in okoli 97 % tistih, ki so bile mlajše od 49 let. Na Hrvaškem se tako v 20. stoletju, kot tudi na začetku 21. stoletja okoli 90 % otrok rodi v zakonu (Akrap, 2005, str 125 in 134).

Razlog za tolikšno število rojenih otrok v zakonu je, da je več kot 90 odstotkov Hrvatov katoliške vere, ki ne odobrava, da se otroci rodijo izven zakona. Tako se je po zadnjih podatkih iz leta 2003 v zakonu rodilo 35.642 ali 89,6 % otrok. Leta 2003 se je izven zakona rodilo 101,5 otrok na tisoč živorojenih, kar je največ v zadnjih letih. Iz podatkov lahko tudi ugotovimo, da število živorojenih izven zakona na tisoč živorojenih konstantno narašča od leta 1977 (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 113 - 114).

S poroko in rojstvom otrok pride do nastanka družine. Družino lahko opredelimo kot enoto, ki nastane v procesu biološke reprodukcije prebivalstva. Družino v ožjem smislu ali nuklearno družino sestavljajo zakonski par in njihovi otroci. V sodobni družini se rojeva mnogo manj otrok kot v preteklosti, vendar se jih večina še vedno rodi znotraj družine (Malačić, 2003, str. 9 in str. 65). Kot smo že povedali, se na Hrvaškem 90 % otrok rodi v družini. Po popisu iz leta 2001 je največ družin z enim otrokom (33,6 % v vseh družin), sledile so družine z dvema otrokoma (29,7 %), poročen par brez otrok (27,0 %) in družine s tremi ali več otroki (9,6 %). V primerjavi s popisom iz leta 1991 se je povečalo samo število družin z tremi otroki ali več (za 13,8 odstotkov). Iz popisa leta 2001 se tudi vidi, da je naraslo število enostarševskih družin, saj je kar 15 % otrok živelo samo z enim od staršev. Tudi število enostarševskih družin se je v primerjavi s popisom iz leta 1991 povečalo za 10,8 %. Povečalo se je tako število očetov z otroki kot število mater z otroki (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 94).

Kadar se zakonska zveza ne obnese več, pride do ločitve para. Iz podatkov se lahko razbere, da je imela Hrvaška leta 1960 1,2 ločitve na tisoč prebivalcev in da se ta številka do leta 2003, ko je znašala 1,1 ‰, ni bistveno spreminjala. Danes ima Hrvaška eno nižjih splošnih stopenj razveznosti v Evropi, kar je prikazano v Tabeli 1 v prilogi, saj imajo manj le Irska (0,7 ločitev na tisoč prebivalcev), Makedonija (0,7 ‰) in nekatere kavkaške države (Armenija 0,6 ‰, Azerbajdžan 0,8 ‰ in Gruzija 0,4 ‰) (Recent Demographic Development in Europe 2004, 2005, str. 67).

Na Hrvaškem se je leta 2003 ločilo 4.934 parov, kar je 9,7 % več kot leta 2002 (ločilo se je 4.496 parov) in kar 32,6 % več kot leta 1999, ko se je ločilo 3.721 parov. Večina zakonov, ki

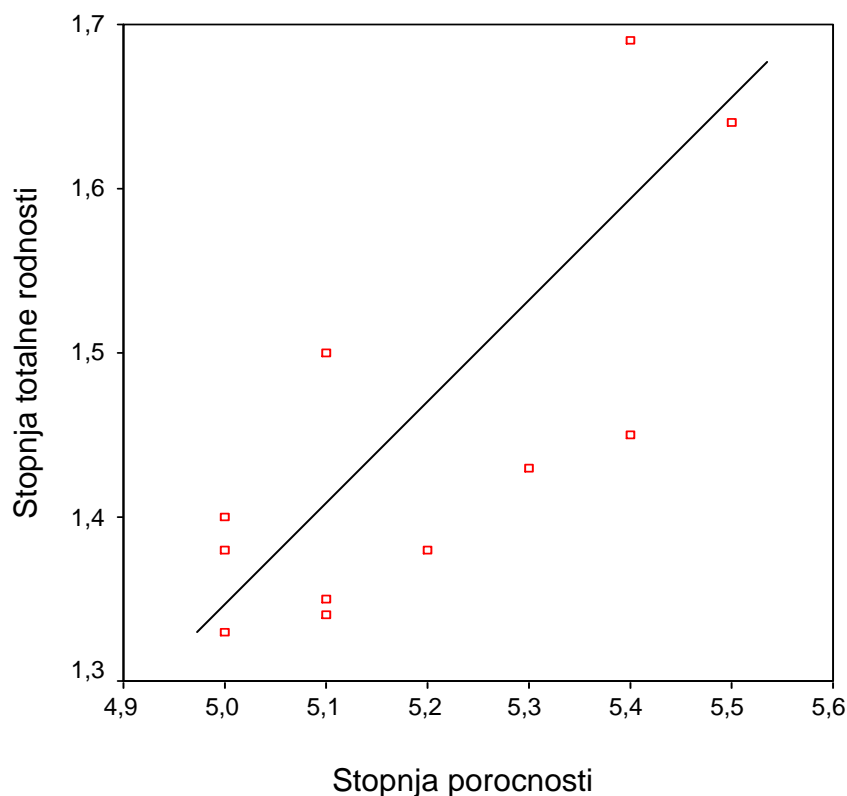
so razpadli leta 2003, je trajalo več kot 20 let (28,3 % vseh razpadlih zakonov). Sledile so ločitve parov, ki so bili poročeni od 10 do 14 let (16,2 % parov) in med 15 in 19 let (14,6 %) (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 126).

3.2.1. Vpliv porok na rodnost

S pomočjo enostavne linearne regresije bom prikazala vpliv neodvisne spremenljivke na odvisno. Regresijsko funkcijo se zapiše kot $Y' = \alpha + \beta X$. α je regresijska konstanta, β pa regresijski koeficient, ki pove, za koliko enot se v povprečju spremeni odvisna spremenljivka, če se neodvisna poveča za enoto. Ker pa praviloma ne poznamo dejanskih razmer v populaciji, ocenimo parametre regresijske funkcije na podlagi vzorčnih podatkov. Tako je ocenjena regresijska funkcija enaka $Y'' = a + bX$, kjer je a ocena regresijske konstante, b pa regresijskega koeficienta (Rogelj, 1998, str. 3).

Z razsevnim diagramom (Slika 3) bom prikazala linearni vpliv neodvisne spremenljivke (število porok na 1.000 prebivalcev oziroma stopnja poročnosti) na odvisno (stopnja totalne rodnosti). Za navadni razsevni grafikon je značilno, da sta obe osi določeni v merskih enotah proučevanih spremenljivk. Pri stopnji totalne rodnosti je enota število živorojenih otrok na eno žensko, medtem ko je pri stopnji poročnosti enota število porok na 1.000 prebivalcev. Iz poteka točk je razvidno, da je stopnja totalne rodnosti pozitivno in linearno odvisna od stopnje poročnosti.

Slika 3: Razsevni diagram

Vir: Izpisek 1 v Prilogi.

Na podlagi vzorčnih podatkov ocenjujem, da znaša korelacijski koeficient $r = 0,762$, kar pomeni, da je povezanost med stopnjo totalne rodnosti in številom porok na 1.000 prebivalcev linearna, pozitivna in močna. Na podlagi ocenjenih vrednosti determinacijskega koeficienta, ki znaša $r^2 = 0,580$, ugotavljam, da je 58 odstotka variance stopnje totalne rodnosti pojasnjeno z linearnim vplivom stopnje poročnosti. Na podlagi vzorčnih podatkov je ocenjeni regresijski koeficient enak $b = 0,506$, kar pomeni, da če se število porok poveča za eno poroko, se stopnja totalne rodnosti poveča za 0,506 živorojenega otroka. V Izpisku 1 v Prilogi vidimo, da je razlika značilna pri zanemarljivi stopnji značilnosti. Na podlagi vzorčnih podatkov zavrnamo ničelno domnevo in sprejmemo sklep, da je regresijski koeficient večji od nič. To pomeni, da lahko trdimo, da število porok vpliva na stopnjo totalne rodnosti.

3.3. Zdravstvena služba, kontracepcija in rodnost

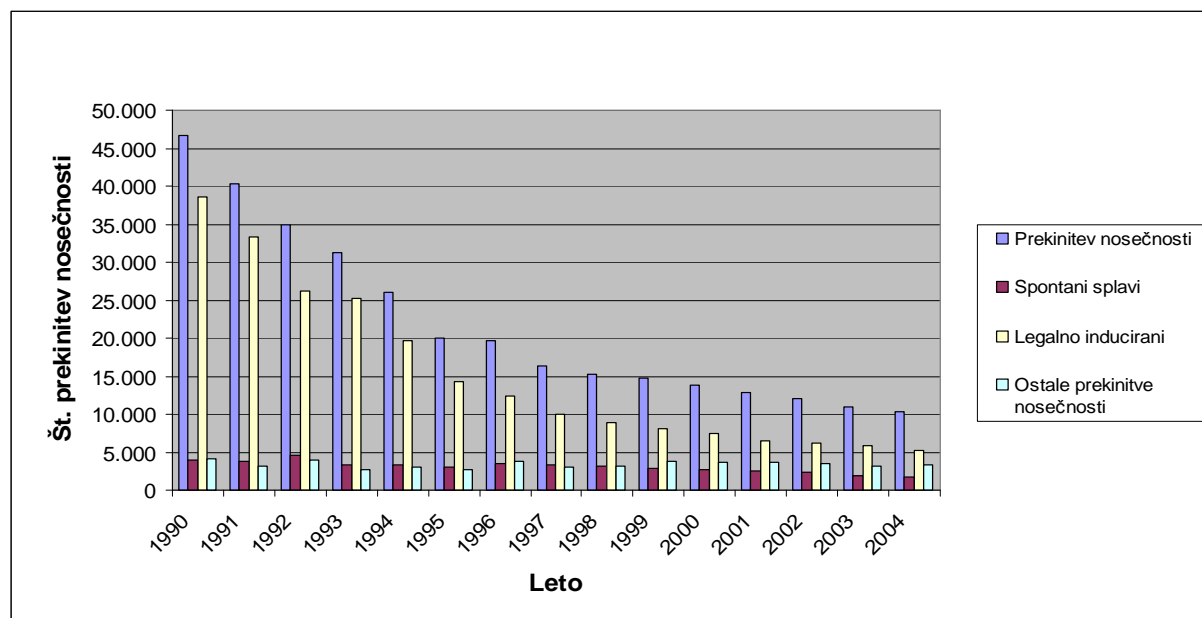
V današnjih časih se večina otrok rodi v porodnišnicah s strokovno pomočjo. Porodnišnice zagotavljajo celovito in strokovno oskrbo mater in novorojenca. Še vedno pa se nekaj otrok na leto rodi doma brez strokovne pomoči. Vendar je število teh otrok izjemno majhno. Na Hrvaškem se je leta 2003 izven zdravstvenih ustanov rodilo le 66 otrok (od tega 40 otrok s strokovno pomočjo in 26 brez kakršnekoli strokovne pomoči) od skupaj 39.602 živorojenih otrok. To predstavlja le 0,1 % vseh živorojenih. Več kot 99 % otrok se že vse od leta 1980 naprej rodi v zdravstvenih ustanovah oziroma porodnišnicah (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 113 - 114). To kaže na ozaveščenost žensk, da je najbolje roditi v porodnišnici, kjer nudijo najboljšo oskrbo pri porodu in po njem, še posebej če pride do komplikacij.

Pogosto pride so situacije, ko nosečnost ni zaželena. Ženske jo lahko preprečijo z ustrežno kontracepcijo ali (v primeru zanositve) s splavom (abortusom). Odnos do splava je po svetu različen; giblje se od zakonske prepovedi do tega, da je dostopen na zahtevo žensk. Na svetu je približno dve tretjini žensk, ki imajo dostop do zakonsko dovoljenega splava. Približno ena dvanajstina vseh žensk pa živi v deželah, kjer je splav strogo prepovedan. Ker je pri kontracepciji manj zapletov kot pri splavu, je ta boljša možnost za preprečevanje nezaželene nosečnosti (Veliki zdravstveni priročnik, 2002, str. 1127 - 1128). Na Hrvaškem lahko ženska legalno splavi do desetega tedna nosečnosti, kar velja po zakonu, ki je bil sprejet leta 1978. Prekinitev nosečnosti se lahko opravi v pooblaščenih zdravstvenih ustanovah in v bolnišnicah, ki imajo organiziran oddelek za ginekologijo in porodništvo (Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odločevanje o rađanju djece, 2005).

Leta 2004 je bilo na Hrvaškem prijavljenih 10.288 prekinitev nosečnosti, kar je 6,5 % manj kot leto prej. Med temi splavi je bilo 50,9 % legalno opravljenih splavov, 17,5 % spontanih splavov in 21,6 % ostalih vrst prekinitve nosečnosti (na primer izvenmaternična nosečnost). Uradna statistika pa ne beleži, kolikšno je bilo število nelegalno opravljenih splavov, vendar je bila ta številka verjetno majhna, glede na to da je na Hrvaškem splav legalen. Od vseh žensk, ki so prekinile nosečnost, jih je bilo največ v starostnem razredu 30 - 34 let. Med ženskami, ki si največkrat želijo prekiniti nosečnost, je največ takih, ki že imajo dva otroka in so v starostnem razredu od 35 do 39 let, kar potrjuje dejstvo, da ženske prekinitev nosečnosti

največkrat koristijo kot sredstvo kontracepcije (Erceg, 2005, str. 2). Iz Slike 4 se zelo lepo vidi, da je število splavov v zadnjih 15-ih letih močno upadlo in danes dosega le še četrtno vseh splavov iz leta 1991.

Slika 4: Prekinitve nosečnosti in vrste prekinitve nosečnosti na Hrvaškem v obdobju 1990-2004

Vir: Erceg, 2005, str. 4.

4. SMRTNOST

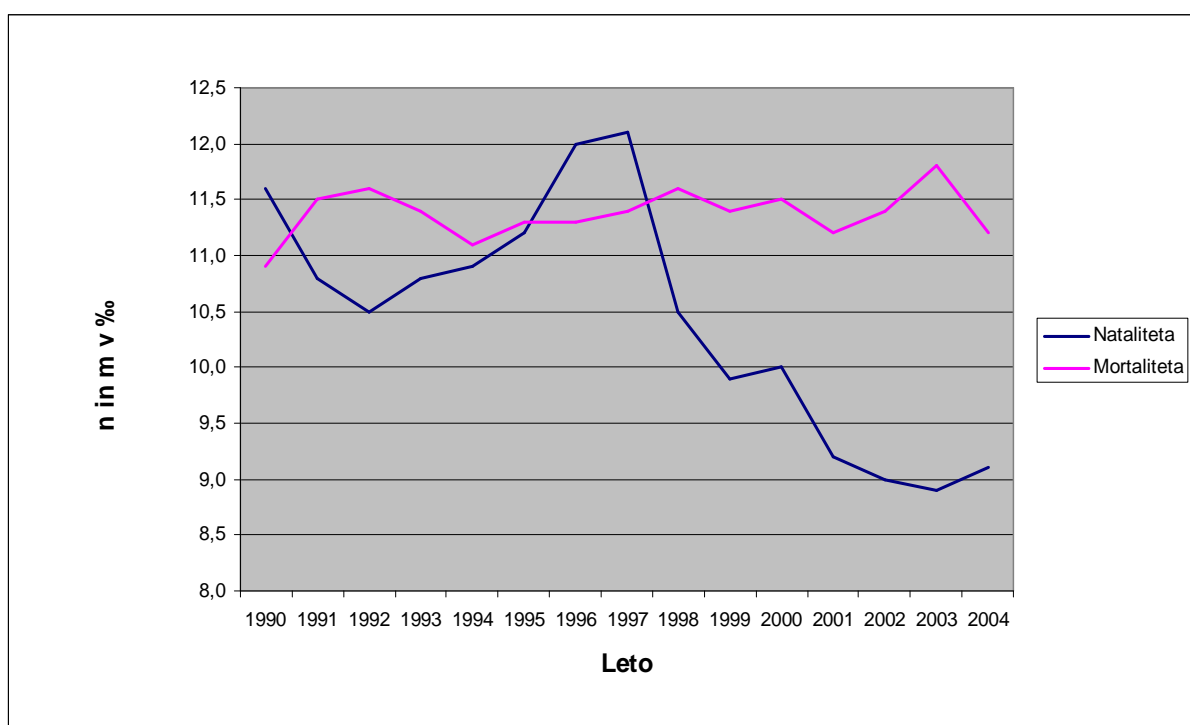
Človeško življenje se konča s smrtjo. Smrt je proces, v katerem prenehajo delovati posamezni organi in funkcije človekovega telesa. V demografiji pa se smrt obravnava kot neizogiben in neponovljiv dogodek. Struktura vzrokov smrti v posameznem prebivalstvu je odvisna od družbene in gospodarske razvitosti te države ali regije, v kateri to prebivalstvo živi. Smrtnost predstavlja negativno komponento, ker zmanjšuje število prebivalstva. Dejavnike smrtnosti delimo na endogene dejavnike, ki se porajajo znotraj človeškega organizma in so biološko pogojeni s starostjo, spolom in procesom individualnega staranja. Druga skupina dejavnikov so eksogeni dejavniki, ki so posledica delovanja zunanjega okolja in so povezani s fizičnim in družbenim okoljem posameznika in celotnega prebivalstva. Eni in drugi dejavniki so med seboj tesno prepleteni. Najprimernejši kazalnik za primerjavo smrtnosti med različnimi prebivalstvi je življenjsko pričakovanje ob rojstvu (Malačič, 2003, str. 119, str. 122, str. 152 - 153; Sedlak, 2004, str. 19).

4.1. Splošna stopnja smrtnosti in naravni prirastek

Eden od najenostavnejših kazalnikov je splošna stopnja smrtnosti. Splošna stopnja smrtnosti predstavlja razmerje med številom umrlih in srednjim številom prebivalstva v nekem časovnem obdobju, navadno v enem letu. Vendar pa ta kazalnik ni najbolj primeren za primerjavo smrtnosti med različnimi državami, ker ne upošteva različne starostne strukture. Ta kazalnik je višji pri prebivalstvih, ki imajo staro starostno strukturo (Malačič, 2003, str. 122; Knap, 2002, str. 18).

Leta 2004 je na Hrvaškem umrlo 49.756 oseb, kar je nekoliko manj kot leto prej, ko je umrlo 52.575 oseb. V letu 2004 je bila splošna stopnja mortalitete 11,2 umrlih na tisoč prebivalcev in je bila manjša kot leto prej, ko je ta stopnja znašala 11,8 ‰. Splošna stopnja smrtnosti se že od leta 1970 giblje med 10 in 11 promilov in je torej bolj ali manj konstantna. Eden od razlogov za dokaj visoko splošno stopnjo umrljivosti je ta, da hrvaško prebivalstvo sodi med stara prebivalstva, saj je kar 15,7 % prebivalstva starejšega od 65 let.

Slika 5: Splošne stopnje natalitete (n), mortalitete (m) in naravni prirastek ($j = n - m$) na Hrvaškem med leti 1990 in 2004

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 113; Lastni prikaz.

Posledica dokaj visoke stopnje smrtnosti in padajoče stopnje rodnosti je negativni naravni prirastek. Naravni prirastek je razlika med številom rojenih in številom umrlih. Če je negativen, se skupno število prebivalcev zmanjšuje, če je pozitiven, narašča. Na Hrvaškem je bil naravni prirastek prvič negativen leta 1990, torej še pred osamosvojitvijo. Na Sliki 5 se lepo vidi, da je negativni prirastek na Hrvaškem značilen za zadnjih 15 let. Izjemi sta bili leti

1996 in 1997, ko je bil naravni prirastek pozitiven, kar lahko pripišemo večjemu številu rojstev po končani vojni. Na Sliki 5 na str. 14 se tudi vidi, da splošna stopnja natalitete skozi leta pada in je zadnja leta manjša od deset promilov. Po drugi strani se pa tudi vidi, da je splošna stopnja mortalitete vsa leta bolj ali manj konstanta.

4.2. Življenjsko pričakovanje ob rojstvu

Mnogo bolj primeren kazalnik za primerjavo smrtnosti med različnimi prebivalstvi je življenjsko pričakovanje ob rojstvu. Ta kazalnik nam pove, koliko let življenja lahko pričakuje oseba, stara x let. Najpomembnejša vrednost je življenjsko pričakovanje ob rojstvu, ker je najbolj sintetičen kazalnik smrtnosti prebivalstva. Življenjsko pričakovanje ob rojstvu se izračuna tako, da celotno število let, ki jih je preživela začetna generacija od rojstva do izumrtja delimo s številom pripadnikov te generacije. Pove nam torej, koliko let življenja lahko v povprečju pričakuje novorojenček ob pogoju, da bo v vsem svojem življenju izpostavljen zakonitostim umiranja, ki veljajo v določenem obdobju (Malačič, 2003, str. 132 - 134; Knap, 2002, str. 26).

Po podatkih Recent Demographic Developments in Europe 2004 je bilo povprečno trajanje življenja ob rojstvu leta 2000 70,5 let za moške in 77,8 let za ženske. Leta 1980 je bilo življenjsko pričakovanje ob rojstvu za moškega v povprečju 66,6 let in za ženske v povprečju 74,2 let, kar pomeni, da se je življenje moškega ob rojstvu v zadnjih 20-ih letih v povprečju podaljšalo za skoraj štiri leta, življenje ženske ob rojstvu pa za povprečno 3,6 let. Prav tako se je za povprečno več kot 2,5 let podaljšalo življenje moških in žensk, ki dopolnijo 15 let (leta 2000 je moški star 15 let lahko pričakoval še 56,3 let življenja, ženska pa 63,5 let) in za okoli dve leti življenje moških in žensk, ki dopolnijo 45 let (leta 2000 je moški star 45 let lahko pričakoval še 28,1 let življenja, ženska pa 34,2 let). Za malenkost daljše življenje v povprečju pa lahko pričakujejo tudi moški in ženske, ki dopolnijo 65 let (leta 2000 je moški star 65 let lahko pričakoval še 12,9 let življenja, ženska pa 16,6 let). Tako lahko ugotovimo, da se je povprečno trajanje življenja ob rojstvu na Hrvaškem v zadnjih 20-ih letih povečalo za več kot tri leta (Recent Demographic Developments in Europe 2004, 2005, str. 102 - 105).

Tabela 3: Življenjsko pričakovanje ob rojstvu na Hrvaškem med leti 1990 in 2000

Leto	0 let		1 leto		15 let		45 let		65 let	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
1980	66,6	74,2	67,1	74,4	53,6	60,9	26,3	32,1	12,1	15,1
1990	68,4	76,0	68,2	75,7	54,5	61,9	26,9	33,0	12,7	15,7
1994	69,3	-	69,1	-	55,4	-	27,7	-	12,9	-
2000	70,5	77,8	70,1	77,3	56,3	63,5	28,1	34,2	12,9	16,6

Vir: Recent demographic developments in Europe 2004, 2005, str. 102 - 105.

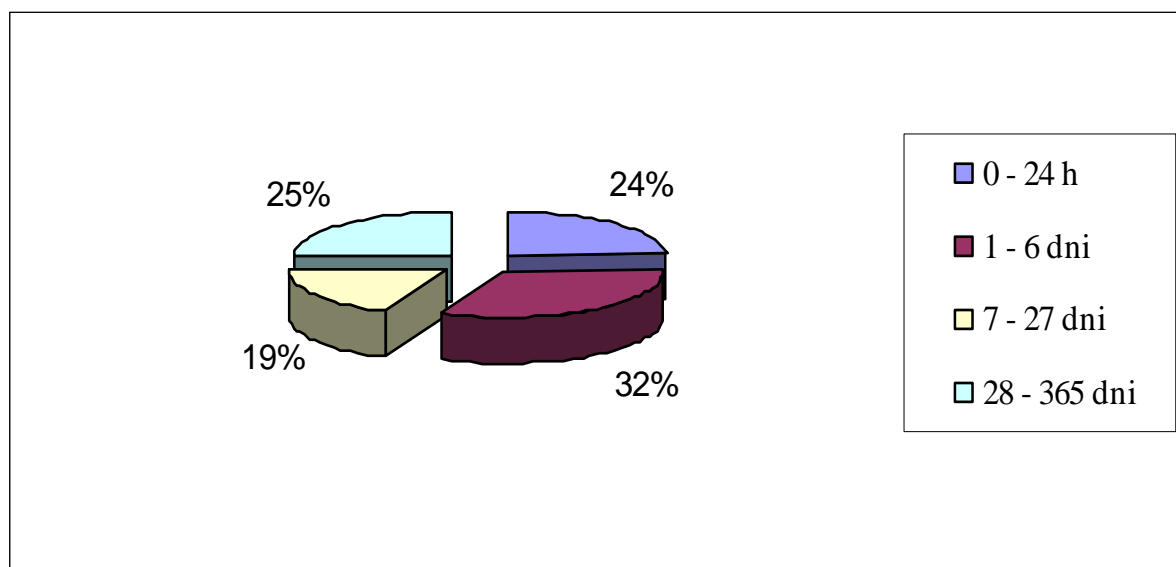
4.3. Smrtnost dojenčkov

Ponavadi je že v prvem letu starosti smrtnost dečkov višja od smrtnosti deklic. To velja predvsem za razvite države. Pomembna je tudi razporeditev smrti skozi prvo leto življenja. Za to sta značilni dve skupini vzrokov smrti. V prvih dneh in tednih življenja dojenčka prevladujejo endogeni vzroki smrti, ki so povezani s potekom nosečnosti, z genetskimi dejavniki in z vrsto drugih dejavnikov, ki delujejo znotraj materinega telesa. V kasnejših tednih otrokovega življenja pa prevladujejo eksogeni vzroki smrti, ki pa so rezultat družbenoekonomskega in drugega okolja, v katerem dojenček živi. Predvsem pa je težko iz medicinskega vidika natančno definirati in razlikovati endogene in eksogene vzroke smrti, saj so velikokrat med seboj povezani. Pomembna pa je tudi delitev smrtnosti dojenčkov na neonatalno smrtnost, ki zajema smrtnost v prvih 27 dneh življenja, in postneonatalno smrtnost, ki zajema smrtnost v preostalem delu leta (Malačič, 2003, str. 123 - 124).

Število smrti dojenčkov zelo lepo pokaže zdravstveno stanje prebivalstva. Na Hrvaškem je leta 2004 umrlo 245 dojenčkov, kar je šest dojenčkov manj kot leto prej. Stopnja smrti dojenčkov je bila tako 6,1 smrti na tisoč živorojenih. To je kar veliko, če primerjamo s Slovenijo, ki je imela štiri smrti dojenčkov na tisoč živorojenih ali Češko, ki je imela 3,9 smrti dojenčkov na tisoč živorojenih otrok. Vseeno pa je to manj, kot je imela na primer Madžarska (7,3 smrti na tisoč živorojenih) ali Slovaška (7,6 smrti na tisoč živorojenih). Sicer se je smrtnost dojenčkov od leta 1980 precej zmanjšala, saj je takrat umrlo kar 20,6 dojenčkov na tisoč živorojenih. Vendar pa včasih tudi nove tehnologije in izboljšanje higienskih razmer niso dovolj, da bi pri življenju obdržali prezgodaj rojenega otroka. Vzroki smrti dojenčkov se ne razlikujejo z vzroki smrti dojenčkov v razvitih državah. Največ dojenčkov umre zaradi posledic, ki so se zgodile med nosečnostjo ali porodom (teh je bilo leta 2004 55,5 % vseh smrti dojenčkov) ali kongenitalnih anomalij (teh smrti je bilo 30,6 odstotkov) (Ćorić, Rodin, 2005, str. 13 - 15).

Iz Slike 6 na str. 17 se vidi, da največ dojenčkov umre v prvih šestih dneh življenja. V letu 2004 je v prvih šestih dneh po rojstvu umrlo 80 dojenčkov ali 32 %. Število umrlih dojenčkov v postneonatalni dobi (po 27 dneh življenja) je bilo 25 % (61 dojenčkov), medtem ko je v prvih 24 urah življenja umrlo 24 % dojenčkov (58 dojenčkov). 46 dojenčkov oziroma 19 % pa je umrlo med sedmim in 27. dnevom življenja. Kot vidimo, je največ dojenčkov umrlo v prvih šestih dneh življenja (skupno kar 56 % oziroma 138 dojenčkov). Te smrti se zgodijo predvsem kot posledica nezrelosti in nepripravljenosti dojenčkovega organizma na življenje v zunanem svetu, ki je ponavadi posledica prezgodnjega rojstva. Ta številka je višja kot drugje v razvitih evropskih državah, kar pomeni, da bi bilo treba izvesti organizacijsko in tehnološko izboljšanje v neonatalni intenzivni negi in terapiji, ki bi lahko pripomoglo k zmanjšanju smrti dojenčkov (Ćorić, Rodin, 2005, str. 13 - 15).

Slika 6: Struktura umrlih dojenčkov po starosti, v kateri so umrli, na Hrvaškem leta 2004

Vir: Ćorić, Rodin, 2005, str. 16.

4.4. Vzroki smrti

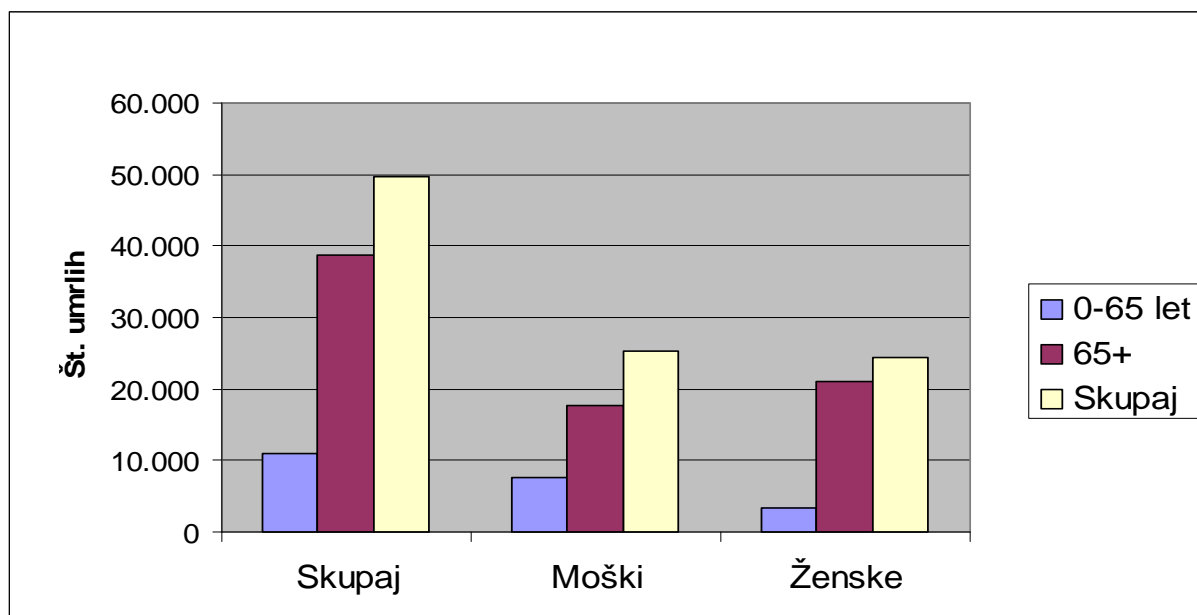
Največ ljudi umre zaradi različnih bolezni. Še pred sto leti je bila smrt ljudi nekaj domačega, saj večina od zdravnikov ni pričakovala več kot lajšanje bolečin. Danes pa se razne bolezni, zahvaljujoč ogromnemu napredku tehnologije (predvsem na medicinskem področju), pogosto dokončno pozdravijo. Ti medicinski postopki podaljšajo življenje ljudi in jim zagotavljajo precej let kakovostnega in funkcijsko dokaj normalnega življenja.

Za proučevanje vzrokov se uporablja mednarodna klasifikacija bolezni, poškodb in vzrokov smrti, za katero skrbi Svetovna zdravstvena organizacija (WHO). Ta mednarodna klasifikacija vzroke smrti deli na 18 skupin, ki so uporabljeni tudi v Tabeli 4. Ker pa je ta delitev za demografska raziskovanja preobsežna, se uporablja skrajšana klasifikacija vzrokov smrti, ki je sestavljena iz petih skupin. Te so: 1. nalezljive in parazitarne bolezni ter bolezni dihal; 2. novotvorbe; 3. bolezni obtočil; 4. nasilne smrti in 5. ostalo (na primer sladkorna bolezen, gripa, pljučnica, bronhitis in podobno). Omeniti še velja, da je bil osnovni kriterij za oblikovanje teh skupin odpornost bolezni proti napredku medicine in ukrepom zdravstvene politike (Malačič, 2003, str. 151 - 152; Malačič, 2006, str. 141).

Po podatkih Državnega zavoda za statistiko je v letu 2004 na Hrvaškem umrlo 49.756 oseb, kar je 5,3 % manj kot v letu 2003. Med njimi je bilo 51 % moških in 49 % žensk. V letu 2004 se je tudi zmanjšala stopnja mortalitete in sicer iz 11,8 ‰ na 11,2 ‰, ker se je število umrlih zmanjšalo za 2.819 ljudi. Na Sliki 7 na str. 18 se lepo vidi, da je bilo leta 2004 med umrlimi kar 38.809 ali 78 % oseb starejših od 65 let, kar še dodatno pojasnjuje, da ima Hrvaška staro prebivalstvo. Na sliki se tudi vidi, da veliko več moških kot žensk umre do 65. leta starosti,

medtem ko je po dopolnjenem 65. letu umrljivost žensk večja od umrljivosti moških, saj je znano, da ženske živijo dlje kot moški (Ćorić, Rodin, 2005, str. 2 - 10).

Slika 7: Starostna in spolna razdelitev umrlih na Hrvaškem v letu 2004

Vir: Ćorić, Rodin, 2005, str. 10.

V Tabeli 4 na str. 19 se vidi, da je kar polovica vseh umrlih umrla zaradi bolezni obtočil (bolezni srca in ožilja). Takoj za boleznimi obtočil pa so novotvorbe (rak). Za njihovimi posledicami je umrlo 12.408 ljudi oziroma skoraj 25 % vseh umrlih. Vidimo, da je kar tri četrtine vseh umrlih na Hrvaškem v letu 2004 umrlo zaradi bolezni obtočil in raka. Sledijo pa še smrti zaradi bolezni dihal (5,8 %), poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki (5,7 %) in bolezni prebavil (4,7 %). Ostale bolezni kot vzrok smrti predstavljajo po 2 odstotka vseh umrlih ali manj. Pri moških je bilo v letu 2004 največ smrti zaradi bolezni obtočil, sledile so novotvorbe, poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki ter za njimi bolezni dihal in bolezni prebavil, kar je prikazano v Tabeli 2 v prilogi. Pri ženskah so razmere podobne. Vodilna skupina bolezni kot vzrok smrti pri ženskah so ravno tako bolezni obtočil (57,4 %), sledijo novotvorbe z 21 %, bolezni dihal (5 %), bolezni prebavil (3,7 %) ter poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki s 3,9 %. Pri ženskah sta zabeleženi tudi obe smrti zaradi bolezni ušesa in mastoida. Celotna razdelitev vzrokov smrti pri ženskah je prikazana v Tabeli 3 v prilogi.

Tabela 4: Umrli na Hrvaškem po skupinah bolezni v letu 2004

Vzrok smrti po Mednarodni klasifikaciji bolezni	Število smrti	%	Rang
Infekcijske in parazitarne bolezni	373	0,7	11.
Novotvorbe	12.408	24,9	2.
Bolezni krvi in krvotvornih organov ter bolezni imunskega sistema	52	0,1	15.
Endokrine, prehranske in presnovne bolezni	1.003	2,0	6.
Duševne in vedenjske motnje	574	1,2	9.
Bolezni živčevja	522	1,0	10.
Bolezni očesa in adneksov	0	0,0	
Bolezni ušesa in mastoida	2	0,0	18.
Bolezni obtočil	24.959	50,2	1.
Bolezni dihal	2.895	5,8	3.
Bolezni prebavil	2.370	4,8	5.
Bolezni kože in podkožnega tkiva	10	0,0	16.
Bolezni mišičnoskeletnega sistema in vezivnega tkiva	72	0,1	14.
Bolezni sečil in spolovil	624	1,3	8.
Nekateri vzroki perinatalne obolevnosti in smrtnosti	139	0,3	12.
Prirojene malformacije, deformacije	129	0,3	13.
Simptomi in nezadostno definirana stanja	754	1,5	7.
Poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki	2.870	5,8	4.
SKUPAJ	49.756	100,0	

Vir: Ćorić, Rodin, 2005, str. 3.

Posebej pa velja kot vzroke smrti tu omeniti še poškodbe, zastrupitve in druge zunanje vzroke, s katerimi večinoma opredelimo nasilne smrti. Glede na način nastanka nasilne smrti se vzroki smrti delijo na: nesreče, samomore, umore, posledice vojnih operacij in nepoznane ali nerešene nasilne smrti. Vseh nasilnih smrti je bilo leta 2004 na Hrvaškem 2.870. Od tega je bilo 1.894 nesreč, 871 samomorov, 82 umorov, 11 ljudi je umrlo zaradi posledic pohojenih min ali drugih posledic vojnih operacij, 12 nasilnih smrti pa je nepoznanih ali nerazjasnenih. Med nesrečami so bile najbolj pogoste smrti zaradi padcev (745), sledijo smrti zaradi prometnih nesreč (674), zastrupitve (83), utopitve (73), zadužitve (42) in 277 drugih nesrečnih slučajev (Ćorić, Rodin, 2005, str. 11 - 12).

4.5. Smrti zaradi Domovinske vojne na Hrvaškem

Omeniti velja tudi ljudi, ki so umrli v tako imenovani Domovinski vojni. Te izgube so po eni strani vplivale na nadaljnji razvoj prebivalstva Hrvaške, po drugi strani pa na družbeni in gospodarski razvoj države. Omeniti velja, da podatki, uporabljeni v tej točki, niso dokončni, saj določene aktivnosti kot posledice vojne še niso končane (na primer prisilne migracije). Pojem skupne demografske izgube zaradi vojne pomeni vse umrle ljudi, ki so umrli na nekem ozemlju zaradi vojne. Demografske izgube zaradi vojne se delijo na dve osnovni skupini. Prva

skupina, ki se v demografiji imenuje tudi stvarna demografska izguba, so žrtve vojne (to so umrli, ubiti, pogrešani in umrli zaradi njenih posledic) in migracijske izgube (to so tiste izgube, ki nastanejo zaradi izseljevanja prebivalstva zaradi vojne). Druga skupina pa so posredne izgube prebivalstva na nekem območju, ki pomenijo število ljudi, ki se niso rodili zaradi vojne, najverjetneje pa bi se rodili, če vojne ne bi bilo. Te izgube se imenujejo tudi čiste demografske izgube zaradi vojne. Med skupno število žrtev na Hrvaškem lahko štejemo umrle hrvaške vojake, umrle civiliste, pogrešane vojake in civiliste ter umrle in pogrešane Srbe, pripadnike vojske tako imenovane Republike Srbske krajine in civiliste (Živić, 2005, str. 75 - 76).

Prva skupina žrtev vojne na Hrvaškem so hrvaški vojaki (hrvatski branitelji). Po podatkih Ministrstva hrvaških vojakov iz domovinske vojne (Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata) iz oktobra 2002 je med letoma 1991 do 2002 umrlo oziroma bilo ubitih 8.147 hrvaških vojakov. Okoli 80 % teh vojakov je umrlo med leti 1991 do 1993; največ leta 1991, ko je umrlo 3.761 oziroma 46,2 % vojakov. Veliko vojakov je umrlo tudi leta 1995, ko je umrlo 844 ali 10,4 % vojakov, saj sta se ravno v tem letu zgodili osvobodilni vojni operaciji "Blisk" in "Nevihta". Največ hrvaških vojakov (16,4 %) je umrlo v Vukovarsko-Sremski županiji. Znano je, da se je tam zgodila največja bitka v Domovinski vojni - Vukovarska bitka. Veliko vojakov med leti 1991 in 2002 je umrlo tudi v Osiješko-Baranjski županiji (11,6 %). To pomeni, da je v Slavoniji oziroma na vzhodu Hrvaške umrlo kar 28 % vseh vojakov, kar kaže na izjemno hude bitke v tem delu države. Najmanj žrtev je bilo v Istri, kjer je umrlo 40 vojakov. Po podatkih je 521 vojakov še vedno pogrešanih (največ, 344 s področja Vukovarsko-Sremske županije). Tako lahko ugotovimo, da je bilo skupno število umrlih, ubitih in pogrešanih vojakov 8.668. Okoli 76 % umrlih oziroma pogrešanih hrvaških vojakov je bilo starih med 20 in 40 leti. Znano je, da v vojni sodelujejo tisti kontingenti prebivalstva, ki so fizično in psihično sposobni za vse napore. Prav tako pa se v zgodnjih 20-ih letih tudi služi vojaški rok. Vendar pa je ravno prebivalstvo med 20 in 40 letom v najbolj produktivni in tudi reproduktivni dobi, kar je težko nadomestljivo. 18 % umrlih vojakov pa je bilo staro med 40 in 60 let (Živić, 2005, str. 76 - 79).

V vojni na Hrvaškem je med leti 1990 in 2000 umrlo 6.222 ljudi srbske narodnosti. Od tega je bilo kar 88 % oseb rojenih na Hrvaškem, ostalih 12 % ljudi pa je bilo rojenih izven Hrvaške, večinoma v Bosni in Hercegovini ter v Srbiji in Črni Gori. Žal pa ni natančnih podatkov, koliko umrlih ljudi srbske narodnosti je v času pred letom 1991 dejansko živelo na Hrvaškem. Največ Srbov je umrlo zaradi vojne leta 1991, ko je umrlo 2.229 oseb ali 35,8 odstotkov, in leta 1995, ko je umrlo 2.305 oseb (37 %) (Živić, 2005, str. 80 - 81).

Med civilisti je v Domovinski vojni umrlo 4.137 oseb, med njimi največ, 2.587 (ali 54,6 %) ljudi v Vzhodni Slavoniji (področje okoli Vukovarja). V število vseh umrlih pa ni všteto število tistih ljudi, ki so bili najdeni v množičnih ali posameznih grobiščih. Na področjih, ki so bili pod zaščito Združenih narodov je umrlo 600 ljudi, tako da je bilo skupno število umrlih civilistov 4.737. Kar 71,2 % vseh žrtev je bilo v Vzhodni Hrvaški (Živić, 2005, str. 82).

V četrto skupino vseh umrlih v vojni na Hrvaškem pa lahko prištevamo pogrešane, nasilno odvedene in zatečene hrvaške vojake in civiliste. Usoda večine pogrešanih ljudi verjetno ne bo nikoli znana. Del pogrešanih ljudi je bilo ubitih in verjetno se njihovih trupel nikoli ne bo našlo. Za del nasilno odvedenih ljudi nikoli ni bila dana zahteva, da so med pogrešanimi in se tudi ne nahajajo na nobenem seznamu pogrešanih oseb in jih zato ne moremo vključiti med vojne izgube ali umrle. Po podatkih Vlade Republike Hrvaške iz leta 2003 je bilo na območju Republike Hrvaške odkritih skupno 135 množičnih grobišč in še večje število posameznih grobov, iz katerih so izkopali 3.370 trupel. Največ množičnih grobišč so odkrili v Vukovarsko-Sremski županiji (47 grobnic in 1.882 izkopanih trupel). Od 3.370 izkopanih trupel jih je bilo identificiranih 2.782 oziroma 82,6 %, kar je zelo visoka stopnja identificiranosti. Po zadnjih podatkih iz leta 2003 pa se na Hrvaškem za pogrešane, nasilno odvedene ali zatečene osebe še vedno smatra 1.309 ljudi, od tega največ v Vukovarsko-sremski županiji (597 oseb oziroma 49,0 %). Od skupnega števila vseh pogrešanih naj bi bilo okoli 40 % hrvaških vojakov in 60 % civilistov (Živić, 2005, str. 82 - 84).

V nesmiselni vojni na Hrvaškem je tako skupno umrlo ali bilo ubitih in umrlih zaradi posledic vojne okoli 22.500 oseb, med katerimi je še vedno pogrešanih več kot tisoč oseb. Od vseh umrlih ljudi je bilo okoli 30 % Srbov. Največ žrtev so zahtevali boji v Vzhodni Hrvaški (44,1 %), najmanj pa boji na zahodu države (7,4 %). Težko pa je reči, če so zgoraj omenjene številke natančne oziroma realne, saj se za nekatere podatke ni dalo potrditi verodostojnosti, vendar vseeno kažejo vsaj približno sliko dogajanj na Hrvaškem med letoma 1991 in 1995 (Živić, 2005, str. 85).

5. MIGRACIJE

5.1. Splošno o migracijah

Selitve ali migracije pomenijo prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Odselitveno in priselitveno območje definirata selitveni tok. Ko sta znani obe območji, govorimo o zaprtem toku, ko pa je znano eno samo območje, je to odprti tok. Migracije lahko delimo na začasne ali stalne in kriterij za razlikovanje teh dveh vrst je sprememba običajnega prebivališča. Pomembne so tudi primarne, sekundarne in povratne selitve. Primarna selitev je prva selitev iz rojstnega kraja, vse ostale selitve pa so sekundarne. Povratna selitev je selitev v rojstni kraj. Z vidika procesa urbanizacije je pomembna tudi delitev na ruralne in urbane selitve, ki pomenijo selitve med vaškimi in mestnimi naselji. Med vojno lahko pride tudi do prostovoljnih in prisilnih selitev. Pri prisilnih selitvah lahko oblast določi novo prisilno prebivališče (to imenujemo tudi deportacija ali konfinacija), če pa novo prebivališče še ni določeno, so to izgoni ali ekspanzije. Omeniti velja še invazijo, ki pomeni masovni vdor ali priselitve proti volji prebivalcev nekega območja, in infiltracijo, ki pomeni postopno in dolgotrajno načrtno priseljevanje. Vendar pa je najbolj pomembna delitev migracij na notranje in zunanje. Notranje migracije so tiste, pri katerih se kraj odselitve in kraj priselitve nahajata v isti državi, medtem ko pa se pri zunanjih migracijah ta dva kraja nahajata v različnih državah. Ker so izredno pomembne selitve med državami,

ločimo pojma emigracije, ki pomeni odselitve iz države, in imigracije, ki predstavlja priselitve v neko določeno državo (Malačič, 2003, str. 155 - 156).

Ljudje se priseljujejo in odseljujejo iz določenih območij z nekim razlogom. Ti razlogi so največkrat povezani z boljšim življenjem v smislu izboljšanja materialne življenjske ravni ter želje po blaginji zase in za svojo družino. Večinoma se ljudje selijo v regije, ki imajo boljše ekonomske možnosti. Te možnosti se kažejo predvsem v zaposlovanju, boljših priložnostih za podjetništvo, večjih plačah, boljših delovnih razmerah in drugem. To so ekonomski dejavniki migracij. Poznamo še demografske dejavnike migracij, ki so povezani predvsem z reprodukcijo prebivalstva, saj se ljudje ponavadi odseljujejo iz regij z visokim naravnim prirastkom v regije z nizkim naravnim prirastkom. Tretja skupina so družbeni dejavniki migracij, ki se kažejo predvsem v privlačnosti mestnega življenja in boljših možnosti šolanja otrok, boljše uporabe prostega časa (športne aktivnosti, jezikovni tečaji in podobno), zabave (kino, diskoteke) in podobno. Pomembni so tudi kulturni dejavniki, saj se migranti rajši odločajo za kulturno bolj sorodne sredine, saj so prepričani, da se bodo na ta način lažje vživeli v novo okolje. Lep primer so angleške emigracije v Severno Ameriko in španske ter portugalske v Južno Ameriko. Tudi hrvaški (in slovenski) emigranti so se naseljevali v območja, kjer je že živelo nekaj ljudi iste narodnosti. Pomembni pa so tudi geografski dejavniki, ki so povezani z naravnimi in družbenimi značilnostmi posameznih regij, kot na primer s klimatskimi, geomorfološkimi, prometnimi in drugimi značilnostmi. Med dejavnike migracij lahko štejemo tudi psihološke, politične in še nekatere druge dejavnike (Malačič, 2003, str. 171).

Vendar pa niso vsi migranti povsod lepo sprejeti. Velikokrat se zgodi, da lahko pride do težav, ker se migranti ali priseljenci razlikujejo od prebivalstva, ki je že prej živelo na nekem območju. Največkrat se razlikujejo med seboj po etnični, verski, rasni ali pa še kakšni drugi pripadnosti. Zato je potrebno, da se priseljenci v določeno okolje novemu okolju poskušajo čimbolj prilagoditi. Prilagajanje priseljencev običajno poteka v treh fazah. Prva faza je začetna prilagoditev ali akomodacija, ko se priseljenec prilagaja bolj površinsko. Druga faza je kulturna prilagoditev, ko se priseljenec čedalje bolj prilagaja in prevzema kulturne značilnosti novega okolja. Tretja faza pa je popolna prilagoditev ali asimilacija, ko se priseljenec popolnoma prilagodi novemu okolju, vendar ta faza lahko traja tudi več rodov (Malačič, 2003, str. 156 - 157).

5.2. Izseljivanje iz Hrvaške

Da bi razumeli migracije, ki so se na Hrvaškem zgodile v zadnjih petnajstih letih, moramo vedeti, kako se je proces migracij na Hrvaškem razvijal v zgodovini. Izseljivanje tako iz katerekoli druge države kot tudi iz Hrvaške je večstoletni proces, ki je postal intenziven v drugi polovici 19. stoletja in je bil prisoten tudi v večini 20. stoletja. Hrvaška je bolj dežela odseljivanja kot priseljivanja. Dolgoročne posledice se kažejo predvsem na skupnem številu prebivalcev, ki se je v zadnjih letih zmanjšalo, v preteklosti pa ni dosegalo želene ravni.

V preteklih sto in več letih izseljevanja se je izselilo veliko ljudi iz vseh delov Hrvaške, vendar pa so prevladovali prebivalci iz Dalmacije (največ z otokov) in ravninske Hrvaške. Izseljevanja so bila največkrat selektivna, ker so po spolu prevladovali moški, po starosti pa v glavnem mlado, delovno in reprodukcijsko najbolj sposobno prebivalstvo, kar je močno vplivalo na spremembe v demografskih strukturah in na reprodukcijo prebivalstva. Migracije oziroma izseljevanje prebivalstva iz Hrvaške lahko razdelimo na štiri velike valove izseljevanja (Čizmić, Živić, 2005, str. 58):

- izseljevanje od leta 1880 do konca I. svetovne vojne, kjer je prevladovalo predvsem preseljevanje v prekomorsko države
- izseljevanje od konca I. svetovne vojne do konca II. svetovne vojne, kjer je bilo pomembno predvsem izseljevanje v prekomorske ter zahodnoevropske države
- v 60-ih letih 20. stoletja so prevladovali izseljenci, ki so odšli na delo v tujino, v glavnem v zahodnoevropske države
- v 90-ih letih 20. stoletja, kjer se je prav tako največ ljudi izselilo v prekomorske in zahodnoevropske države; sem so vštete tudi prisilne migracije prebivalstva Hrvaške (pregnanci in begunci) kot posledica srbske agresije na Hrvaško.

Razlogi za izselitev iz Hrvaške so bili in so še vedno povezani predvsem z gospodarskimi dejavniki (gospodarska kriza, kriza v kmetijski proizvodnji, vinogradniška kriza, kriza v ladjedelništvu, ipd.), demografskimi dejavniki (pretirana agrarna gostota naseljenosti, visok naravni prirast vaškega prebivalstva, itd.) ter geografskimi in družbenimi dejavniki, pomembno pa so vplivali tudi politični dejavniki (predvsem protihrvaška politika v Avstro-Ogrski monarhiji, Kraljevini SHS in kasneje v SFRJ) in udeležba v dveh svetovnih vojnah in še v domovinski vojni (Čizmić, Živić, 2005, str. 58).

Od sredine 19. stoletja naprej je bilo izseljevanje iz Hrvaške del evropskih migracij Vzhod – Zahod, za katere ocenjujejo, da se je od sredine 19. stoletja pa do 90-ih let 20. stoletja izselilo več deset milijonov ljudi. V prvem valu izseljevanja med letoma 1850 in 1918 je bil industrijski razvoj glavni razlog migracijskega procesa. Po koncu I. svetovne vojne, med letoma 1918 in 1939, se je več kot devet milijonov Evropejcev izselilo na Zahod in kot glavne razloge za selitev navedlo ustvarjanje novih držav in mej, etnično čiščenje in podobno. Po koncu II. svetovne vojne pa se je še okoli 15,5 milijona ljudi izselilo na Zahod zaradi posledic te vojne. Ni pa natančno znano, koliko Hrvatov se je izselilo v zadnjih 150-ih letih. Razlog za to je predvsem v nepopolnih statističnih podatkih izseljevanja (Čizmić, Živić, 2005, str. 59).

5.2.1. Izseljevanje iz Hrvaške od sredine 19. stoletja do konca II. svetovne vojne

Od sredine 19. stoletja pa do začetka druge svetovne vojne na Hrvaškem prevladuje prekomorsko izseljevanje. Ocenjujejo, da se je v tem obdobju iz Hrvaške v Združene države Amerike (ZDA), Kanado in druge prekomorske države izselilo okoli 450.000 ljudi oziroma 14,6 odstotkov populacije med letoma 1869 in 1931 (Nejašmić, 1991, str. 66).

Glavni vzroki so bili predvsem ekonomske narave (predvsem bolezn krompirja in vinske trte, agrarna kriza, prezadolženost kmetov, ipd.), ki so le še povečevali željo po mobilnosti osiromašenih kmečkih prebivalcev, ki jih je za prekomorsko migracijo navdušil predvsem silovit razvoj držav Novega sveta, še posebej ZDA (Nejašmić, 1991, str. 91).

Medtem ko so bile migracije v prekomorske države visoke, se je v tem obdobju v različne evropske države izselilo le okoli 25.000 ljudi, ki so se izselili predvsem iz gospodarskih razlogov. S koncem I. svetovne vojne in s tem razpada Avstro-Ogrske monarhije, se je iz Hrvaške izselilo v novoustanovljene države še okoli 100.000 ljudi. Še približno 250.000 ljudi pa se je izselilo do konca II. svetovne vojne. Veliko teh ljudi je bilo vojnih ujetnikov ali na prisilnem delu, beguncev, pripadnikov poraženih sil ter izseljenska skupina hrvaškega, nemškega, madžarskega, češkega in drugega prebivalstva, ki ni hotela ali ni mogla živeti v komunistični Jugoslaviji (Nejašmić, 1991, str. 66 - 68).

Tako pridemo do zaključka, da se je od sredine 19. stoletja do konca II. svetovne vojne iz Hrvaške trajno izselilo okoli 825.000 ljudi. Ker pa je bila večina tega prebivalstva v delovno in reprodukcijsko najboljših letih, je očitno, da je tako velika emigracijska skupina močno vplivala na rast prebivalstva v drugi polovici 20. stoletja.

5.2.2. Izseljevanje od leta 1948 do osamosvojitve Hrvaške leta 1991

Po koncu II. svetovne vojne (po letu 1948) se začnejo menjati tudi motivi in smeri emigracij s Hrvaške. Po eni strani se pojavlja trajna emigracija, v kateri so bili v glavnem udeleženi optanti in ilegalni izseljenci in je trajala do začetka 60-ih let 20. stoletja. Ta emigracijski tok je zahteval izselitev približno 130.000 ljudi, ki so bili v glavnem ljudje madžarske, češke in slovaške narodnosti (Nejašmić, 1991, str. 72).

V začetku 60-ih let 20. stoletja pa se je začel novi val zunanjih migracij prebivalcev Hrvaške. Po odprtju mej takratne Jugoslavije je prišlo do obnovitve ekonomske migracije, a ne v njeni klasični obliki. Odprl se je evropski trg dela in nekdanji močni prekomorski trg je izgubil svojo nekdanjo dominantno vlogo. Ocenjujejo, da je bilo od leta 1961 do leta 1981 v ekonomskih emigracijah iz Hrvaške v prekomorske ali evropske države udeleženo okoli 366.000 ljudi, od katerih se jih je okoli 145.000 za stalno izselilo v druge države (Nejašmić, 1991, str. 73). Omeniti velja še, da je popis prebivalstva Hrvaške leta 1991 zabeležil še 75.000 novih ekonomskih emigrantov (Čizmić, Živić, 2005, str. 61).

Tako pridemo do zaključka, da se je od sredine 19. stoletja do osamosvojitve Hrvaške leta 1991 za stalno izselilo približno 1.175.000 prebivalcev. Ob tem podatku ni nikakršnega dvoma, da so tako velike migracijske izgube negativno delovale na razvoj prebivalstva Hrvaške. Po drugi strani pa izseljenci v ZDA, Kanadi, Argentini, Čilu, Južnoafriški republiki, Avstraliji in drugod skrbijo za prepoznavnost hrvaške nacionalne identitete ter na ta način skrbijo, da se ohranja hrvaška zgodovina, kultura, jezik in vera (Čizmić, Živić, 2005, str. 62).

5.2.3. Izseljevanje po letu 1991

Z začetkom srbske agresije na Hrvaško leta 1991 so se pojavili tudi nekateri novi emigracijski tokovi. Prisilne migracije med letoma 1991 in 2001 so bile izrazito etnično usmerjene in imajo velik vpliv ne samo na velike spremembe v številu in razvrstitvi prebivalstva, ampak tudi na današnjo etnično sliko prebivalstva Hrvaške. Veliko je bilo predvsem hrvaških beguncev, ki so bili tudi zaradi etničnega čiščenja s strani Srbov prisiljeni zapustiti Hrvaško in si poiskati novo bivališče. Največ ljudi se je izselilo v Nemčijo, Slovenijo, Madžarsko, Avstrijo in druge države. Leta 1992 je bilo v tujini okoli 115.000 hrvaških beguncev (kar je predstavljalo 2,4 % celotnega prebivalstva iz popisa prebivalstva leta 1991), od tega največ v Nemčiji (okoli 55.000). Vendar pa se je hkrati z osvoboditvijo okupiranih hrvaških ozemelj in normalizacijo razmer na Hrvaško vrnila večina beguncev iz tujine, tako da se je od leta 1992 do leta 1996 število hrvaških beguncev zmanjšalo za 85,4 %. V letu 1998 pa ni bilo zabeleženih hrvaških beguncev v tujini, predvsem tudi zato, ker je bilo neposredne vojne nevarnosti že konec in te osebe niso mogle več imeti status begunca. Težko pa je reči, kolikšen del beguncev je svoj status begunca zamenjalo za priseljski status, saj ima večina zgoraj naštetih držav zelo strogo priseljsko politiko in je verjetno to zamenjavo uspelo narediti le majhnemu številu ljudi (Čizmić, Živić, 2005, str. 62).

Po začetku vojne na Hrvaškem je tudi del srbskega prebivalstva zapustil Hrvaško. Manjši del tega prebivalstva je odšel v Bosno in Hercegovino, veliko večji del pa je odšel v Srbijo in Črno Goro. Odhod Srbov iz Hrvaške lahko opredelimo kot prisilno migracijo, a za njo ne moremo reči, da je bila posledica etničnega čiščenja. Izseljevanje Srbov med letoma 1991 in 2001 je bilo kontinuirano, vendar vojne razmere niso bile izključni razlog za odhod. Pomemben razlog so bile tudi težke gospodarske razmere, predvsem v pasivnih, izrazito emigracijskih in problematičnih področjih Hrvaške ter nepriznavanje obstoja hrvaške države. To je prav tako vplivalo na povečano izseljevanje Srbov iz Hrvaške, še posebej z nekoč okupiranih področij. Srbska emigracijska skupina je sestavljena iz dveh kategorij. Prvi so izseljeni Srbi, ki so se z odhodom iz Hrvaške naselili predvsem v Srbiji in Črni Gori (največ), v Bosni in Hercegovini in v drugih državah, večina s statusom begunca. Druga kategorija pa so razseljeni Srbi, ki so zapustili svoje domove, a niso zapustili hrvaške države. To je v glavnem srbsko prebivalstvo, ki se je naselilo v hrvaškem Podonavju. Manjši del razseljene skupine je sčasoma prerasel v izseljeniško skupino, medtem ko se je večji del ljudi vrnil v naselja, kjer so prebivali pred vojno. Vrhunec srbskega emigracijskega vala je bil v drugi polovici leta 1995 in prvi polovici leta 1996, ko je bilo izven Hrvaške več kot 350.000 pripadnikov srbske etnične skupine. Okoli 85.000 Srbov se je vrnilo na svoje domove v preteklih nekaj letih, predvidevajo pa, da danes izven Hrvaške še vedno živi približno 245.000 hrvaških Srbov (Čizmić, Živić, 2005, str. 62 - 63; Živić, 2005, str. 86 - 87).

Če ne upoštevamo vojne na Hrvaškem, se je po njeni osamosvojitvi izselilo veliko ljudi. Veliko je seveda k temu pripomogla tudi vojna, vendar so bili razlogi tudi v gospodarski krizi v tistem času. Če ne upoštevamo beguncev, je bilo ocenjeno število izseljenih hrvaških prebivalcev med popisoma leta 1991 in konec leta 2000 okoli 125.000 oseb. Tako je bilo na začetku novega tisočletja v tujini (vključno s tistimi osebami, ki so bile evidentirane v popisu

prebivalstva leta 1991) okoli 410.000 hrvaških državljanov. Glede na celotno prebivalstvo ta številka predstavlja okoli 10 % prebivalstva glede na popis prebivalstva iz leta 2001 (Čizmić, 2005).

5.2.3.1. Glavni razlogi izseljevanja iz Hrvaške med leti 1991 in 2000

Najvažnejši razlogi za izseljevanje iz Hrvaške (Čizmić, 2005):

- ekonomski razlogi, med katere sodijo predvsem izseljevanja povezana z izgubo zaposlitve
- politični razlogi, ki so v glavnem povezani z neodobravanjem novoustanovljene hrvaške države ali pa z neodobravanjem srbske nadvlade na področju nekdanje tako imenovane Srbske krajine
- psihološki razlogi, ki so se odražali predvsem pri ljudeh, ki so se bali za osebno in družinsko varnost zaradi vojne nevarnosti, in pri tistih, ki niso dobili statusa begunca. To je veljalo predvsem za tiste ljudi, ki so živeli v naseljih v bližini vojnih bojišč, a se je predvsem v letih 1991 in 1992 zaradi strahu pred srbsko agresijo izselilo tudi veliko ljudi, ki so živeli na relativno varnih območjih. Sem pa lahko prištevamo tudi ljudi, ki so se izselili k sorodnikom, ki so emigrirali že prej.

5.3. Zunanje migracije v številkah

5.3.1. Skupno število zunanjih migracij med letoma 1995 in 2004

Kot sem že omenila, zunanja migracija pomeni priseljevanje oseb iz ene države v drugo z namenom, da oseba ostane v državi priselitve.

Tabela 5: Zunanje migracije Hrvaške med leti 1995 in 2004

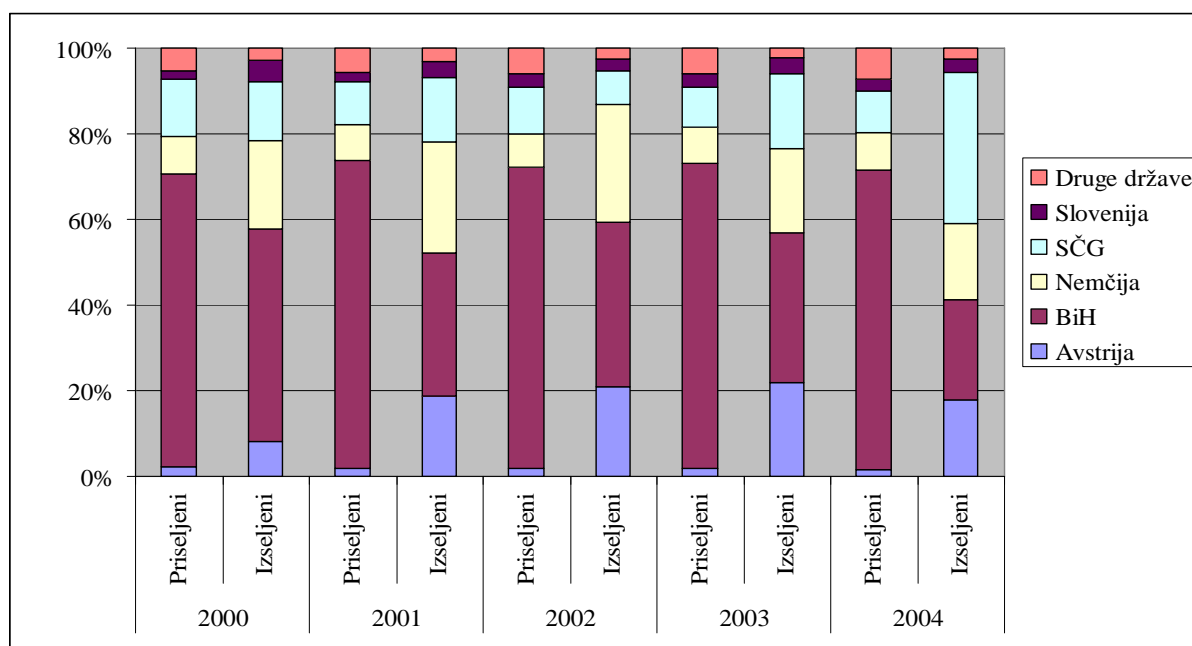
Leto	Priseljeni iz tujine	Splošna stopnja imigracij (v ‰)	Odseljeni v tujino	Splošna stopnja emigracij (v ‰)	Neto migracije	Stopnja neto migracij (v ‰)
1995	42.026	8,8	15.413	3,2	26.613	5,6
1996	44.596	9,7	10.027	2,2	34.569	7,5
1997	52.343	11,5	18.531	4,1	33.812	7,5
1998	51.784	11,4	7.592	1,7	44.192	9,7
1999	32.910	7,3	14.285	3,2	18.625	4,1
2000	29.385	6,4	5.953	1,3	23.432	5,1
2001	24.415	5,5	7.488	1,7	16.927	3,8
2002	20.365	4,6	11.767	2,6	8.598	1,9
2003	18.455	4,2	6.534	1,5	11.921	2,7
2004	18.383	4,1	6.812	1,5	11.571	2,6

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

Tako so v Tabeli 5 na str. 26 prikazane zunanje migracije Hrvaške. Iz Tabele 5 se vidi, da se je v letu 2004 iz tujine na Hrvaško priselilo 18.383 oseb, kar predstavlja 4,1 priseljenih oseb na tisoč prebivalcev, odselilo pa se jih je 6.812, kar je 1,5 odseljenih oseb na tisoč prebivalcev. Migracijski saldo oziroma neto migracije prebivalstva, ki pomeni razliko med številom priseljenih in številom odseljenih na ozemlju neke države, je za celotno obdobje, to je od leta 1995 do leta 2004, pozitiven. To pomeni, da je bilo število priseljenih ljudi večje od števila odseljenih ljudi. Najmanjši je bil leta 2002, ko se je 8.598 oseb več priselilo kot odselilo, največji pa je bil leta 1998, ko se je 44.192 oseb več priselilo kot izselilo. V letu 2004 pa so neto migracije znašale 11.571 ljudi. V Tabeli 5 se tudi vidi, da število priseljenih iz tujine od leta 1997 naprej pada, kar lahko sklepamo, da se je večina beguncev že vrnila domov na Hrvaško.

V Tabeli 4 v prilogi vidimo, da se je v letu 2004 iz tujine priselilo skupno 18.383 ljudi. Od teh ljudi se jih je največ priselilo iz Evropskih držav (15.879 ali 86,4 odstotkov doseljenih ljudi). Na Sliki 8 je prikazana porazdelitev priseljencev in izseljencev iz Hrvaške v evropske države. Iz slike se lepo vidi, da se je v letu 2004 iz evropskih držav največ ljudi priselilo iz Bosne in Hercegovine (11.141 oziroma 60,6 % vseh priseljencev), Srbije in Črne gore (1.550 oziroma 8,4 % priseljencev) in iz Nemčije (1.354 oziroma 7,4 % priseljencev). Izelilo pa se je skupno 6.812 ljudi, od katerih se jih je največ izselilo prav tako v evropske države. Največ ljudi se je izselilo v Srbijo in Črno Goro (1.877 oziroma 37,5 % izseljencev), kar je nekoliko več kot prejšnja leta, Bosno in Hercegovino (1.247 oziroma 18,3 % izseljencev) in Avstrijo (951 oziroma 14 % izseljencev). Tudi med leti 2000 in 2003 se je največ ljudi izselilo ali priselilo v Bosno in Hercegovino, Srbijo in Črno Goro ter Nemčijo.

Slika 8: Porazdelitev priseljencev in izseljencev iz Hrvaške v evropske države v odstotkih

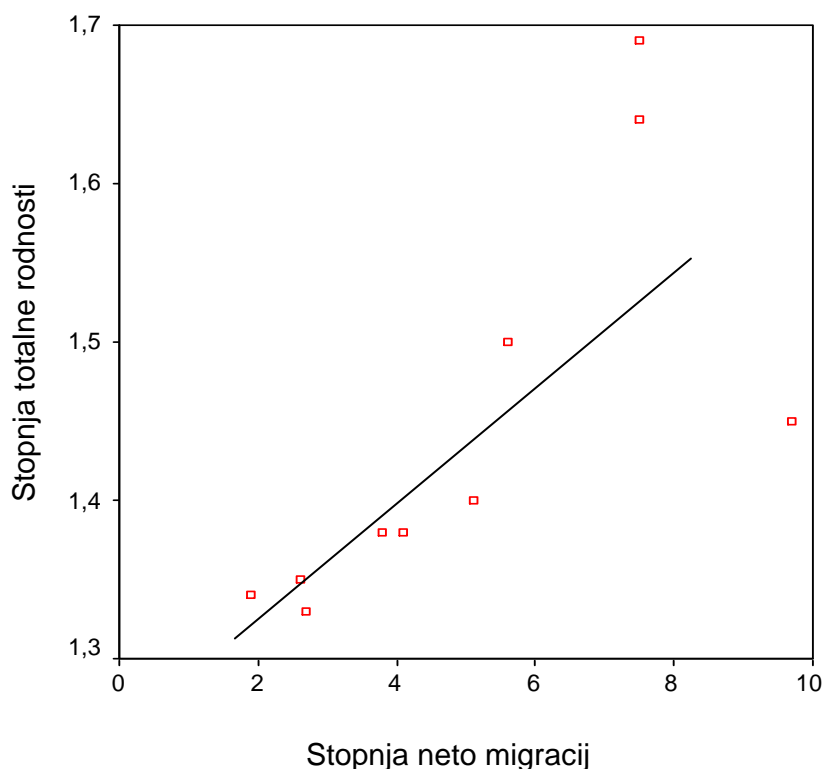
Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2005, 2006, str. 105; Lastni prikaz.

Glede na spolno in starostno strukturo pa lahko ugotovimo (podrobneje je prikazano v Tabeli 5 v prilogi), da je bilo v skupnem številu priseljencev v letu 2004 (skupno 18.383 oseb) 9.381 ali 51 odstotkov moških in 9.002 ali 49 odstotkov žensk, kar kaže, da se je v letu 2004 priselilo približno enako število moških in žensk. Največ priseljenih moških je v starostnih razredih od 20 do 24 let (1.120 ali 11,9 odstotkov moških) in od 25 do 29 let (1.026 ali 11 odstotkov moških). Prav tako je tudi največ priseljenih žensk v teh dveh starostnih razredih: od 20 do 24 let je 1.202 žensk oziroma 13,4 odstotkov, medtem ko je v starostnem razredu od 25 do 29 let 1.181 žensk oziroma 13,1 odstotkov. Vidi se, da se je na Hrvaško priselilo največ ljudi v starosti, ki je najbolj primerna za reprodukcijo. Od skupno izseljenih 6.812 oseb pa je bilo v letu 2004 približno enako število moških (3.446 oziroma 50,6 odstotkov) in žensk (3.366 oziroma 49,4 odstotkov). Največ izseljenih moških in žensk je v starostnih razredih od 25 do 29 let (385 moških in 357 žensk) in od 30 do 34 let (328 moških in 327 žensk).

5.3.2. Vpliv neto migracij na rodnost

S pomočjo enostavne linearne regresije bom prikazala vpliv neodvisne spremenljivke na odvisno. V tem primeru bom z razsevnim diagramom prikazala linearni vpliv neodvisne spremenljivke (stopnja neto migracij) na odvisno (stopnja totalne rodnosti). Kot sem že povedala, je za navadni razsevni grafikon značilno, da sta obe osi določeni v merskih enotah proučevanih spremenljivk. Pri stopnji totalne rodnosti je enota število živorojenih otrok na eno žensko, medtem ko je enota pri stopnji neto migracij razlika med številom priseljenih in odseljenih oseb na 1.000 prebivalcev. Iz poteka točk je razvidno, da je stopnja totalne rodnosti pozitivno in linearno odvisna od stopnje poročnosti.

Slika 9: Razsevni diagram

Vir: Izpisek 2 v Prilogi.

Na podlagi vzorčnih podatkov ocenjujem, da znaša korelacijski koeficient $r = 0,728$, kar pomeni, da je povezanost med stopnjo totalne rodnosti in stopnjo neto migracij linearna, pozitivna in močna. Na podlagi ocenjenih vrednosti determinacijskega koeficienta, ki znaša $r^2 = 0,529$, ugotavljam, da je 52,9 odstotka variance stopnje totalne rodnosti pojasnjeno z linearnim vplivom stopnje neto migracij. Na podlagi vzorčnih podatkov je ocenjeni regresijski koeficient enak $b = 0,0364$, kar pomeni, da če se stopnja neto migracij poveča za eno priseljeno osebo več kot odseljeno, se stopnja totalne rodnosti poveča za 0,0364 živorojenega otroka. V Izpisku 2 vidimo, da je razlika značilna pri zanemarljivi stopnji značilnosti. Na podlagi vzorčnih podatkov zavrnamo ničelno domnevo in sprejmemo sklep, da je regresijski koeficient večji od nič. To pomeni, da lahko trdimo, da stopnja neto migracij vpliva na stopnjo totalne rodnosti.

5.4. Povratni tokovi

Pomembno je tudi omeniti povratne tokove hrvaških zunanjih migracij. Hrvaški izseljenci so pripadali tako imenovanim začasnim izseljencem, ki so že pred odhodom iz domovine načrtovali vrnitev domov. To so bili v glavnem kmetje, delavci in intelektualci. Glavni razlog za izselitev v tujino je bil, da zaslužijo denar za poplačilo dolgov. To se je zgodilo predvsem v času gospodarske krize (Čizmić, Živić, 2005, str. 63 - 64). Kot vemo, so bile v tujini plače višje, predvsem pa je bilo na voljo več delovnih mest.

5.4.1. Hrvaški povratniki med leti 1990 in 1997

Službena statistika Ministrstva za notranje zadeve (Ministrstva unutrašnjih poslov - MUP) Republike Hrvaške je edini verodostojen vir informacij o povratnikih v Hrvaško, pa še ta ni povsem celovit. Podatke so analizirali znanstveniki in proučevalci iz Inštituta društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba.

Po podatkih MUP je na Hrvaškem med letoma 1990 in 1997 registriranih 30.429 povratnikov. Dejansko število hrvaških povratnikov je bilo 24.424 oziroma 80,2 % od registriranega skupnega števila povratnikov. Največ povratnikov se je vrnilo iz evropskih držav (90,4 %), med katerimi se jih je bilo največ iz Nemčije (56,9 %), Avstrije (10,4 %) in Švice (9,9 %). Iz teh treh evropskih držav se je med letoma 1990 in 1997 po evidenci MUP vrnilo skupno 18.867 oseb oziroma 77,2 % vseh povratnikov. Podatki so tudi pokazali, da so se iz tujine v glavnem vračale starejše osebe, saj je bilo kar 62,5 % oseb starejših od 45 let. Na Hrvaško so se vrnili predvsem iz domoljubnih in družinskih razlogov. V strukturi povratnikov so predvsem povojni izseljenci, ki so med letoma 1950 in 1959 imigrirali največkrat nelegalno, od 60-ih leta 20. stoletja naprej pa povsem legalno (predvsem v Nemčijo, Italijo, Avstrijo, Združene države Amerike, Avstralijo). Tako je 15,9 % povratnikov emigriralo med letoma 1950 in 1959, 40,6 % med letoma 1960 in 1969, 21,7 % hrvaških povratnikov pa med letoma 1970 in 1979. V glavnem so se izseljevali iz dalmatinske, zagrebške, slavonske in istrske regije. Velika večina teh povratnikov pripada prvi izseljenski generaciji, kar pomeni, da so bili rojeni in so živeli določeno obdobje na Hrvaškem (60 % povratnikov) ali na katerem drugem področju bivše Jugoslavije (največkrat v Bosni in Hercegovini). Najmanjše število povratnikov pripada mlajšim generacijam, ki so bile rojene v tujini, saj jih je bilo le 23,4 %.

Prav tako med povratniki dominirajo tiste osebe, ki so ves čas ohranjale stike z domovino, ki so govorile materni jezik ter so bile v izseljenstvu velikokrat vključene v domovinska društva in organizacije, kar je značilno predvsem za prve generacije izseljencev. Več kot dve tretjini povratnikov se je vrnilo s svojimi družinami (Čizmić, Živić, 2005, str. 66 - 67).

Pomembno je tudi poudariti, da je trend povratka na Hrvaško rasel od osamosvojitve Hrvaške pa nekje do leta 1995, po tem letu pa je začel padati. V 85 % primerih je odločitev vrnitve povezana z ustanovitvijo samostojne Hrvaške. Domoljubni razlog povratka je najbolj prišel do izraza v aktivnem vključevanju povratnikov v domovinsko vojno. 30 oseb iz družin povratnikov je bilo tudi ubitih ali ranjenih v Domovinski vojni (Čizmić, Živić, 2005, str. 67).

Raziskave Inštituta Ivo Pilar so tudi pokazale, da se lastninski status povratnikov lahko oceni kot povprečen. Dominirajo povratniki, ki so imeli hišo ali stanovanje že pred izselitvijo ali pa so hišo oziroma stanovanje kupili po povratku. Največje število povratnikov bi živelo v Dalmaciji, potem v Zagrebu, na področju Istre, Kvarnerja, Primorja in v Slavoniji. Povratniki imajo v glavnem rajši življenje v mestih, medtem ko jih življenje na podeželju ne zanima. Pomemben je tudi podatek, da večina povratnikov ne razmišlja o ponovni selitvi iz Hrvaške. Za zdaj tudi prevladujejo pozitivne izkušnje vrnitve, kot so na primer življenje z družino, življenje v samostojni državi Hrvaški, delo, bivališče in podobno, čeprav imajo nekateri med njimi tudi negativne izkušnje, kot so problemi z administracijo in birokracijo, težave pri iskanju službe, težave pri priznavanju diplom iz tujine, nizek standard in podobno. Povratniki tudi menijo, da hrvaška oblast ni naredila dovolj pri zagotavljanju nujnih pogojev za povratek večjega števila Hrvatov iz izseljenstva. Predvsem bi lahko več naredila pri pridobivanju službe, reševanju problemov z birokracijo, zmanjševanju pristojbin in omogočanju vlaganja z olajšavami. Omeniti velja slabo informiranost potencialnih povratnikov o možnostih samega povratka, prav tako pa tudi o družbeno-političnih in gospodarskih procesih, ki se odvijajo v domovini. Zaradi tega je vključenost povratnikov v politična, verska, kulturna in športna društva ali organizacije na Hrvaškem slabša kot bi lahko bila (Čizmić, Živić, 2005, str. 67 - 68).

5.4.2. Povratek hrvaških ekonomskih migrantov iz Nemčije

Leta 2001 je imela Nemčija približno 7,3 milijona tujcev, kar znaša približno 9 % vsega prebivalstva te države. Po podatkih nemškega statističnega urada, ki beleži tujce po državi prihoda in ne po etnično-nacionalni pripadnosti, je bilo leta 2000 v Nemčiji 216.827 hrvaških državljanov, ki imajo tri odstotni delež v vsej populaciji tujcev. Bilo pa je tudi 156.294 državljanov Bosne in Hercegovine (2,2 % tuje populacije) in 662.495 državljanov takratne Jugoslavije (danes Srbija in Črna Gora), ki je obsegala 9,1 % tuje populacije. Lahko pa tudi predpostavimo, da se po službenih statistikah del Hrvatov "izgubi", ker so lahko evidentirani kot jugoslovanski državljani. Po razpadu Jugoslavije so morali namreč Hrvati osebno prijaviti spremembo državljanstva (iz jugoslovanskega v hrvaškega), vendar jih mnogo to zaradi nevednosti ni naredilo. Neki nemški vir celo ocenjuje, da naj bi danes v Nemčiji živelo okoli 450.000 Hrvatov (Čapo-Žmegač, 2005, str. 258).

Začasno bivanje ekonomskih migrantov v Nemčiji se je čez leta spremenilo v trajno bivanje. Ti ljudje nikoli niso razmišljali o tem, da se ne bi vrnili v domovino. Plan vrnitve je, kot trdijo raziskovalci, ključni simbol njihovega bivanja v Nemčiji. Ekonomski migranti so praviloma odšli v Nemčijo z namenom, da tam ostanejo krajši čas, v katerem si bodo z delom in skromnim življenjem naredili pogoje za boljše življenje v domovini. Včasih pa se nekaterim migrantom ni izšlo in so v Nemčiji ostali tudi po 20, 30 ali več let (Čapo-Žmegač, 2005, str. 259 - 261).

Z začetkom ekonomske krize v Nemčiji sredi 80-ih let 20. stoletja se je v domovino vrnilo tudi nekaj Hrvatov. Do tedaj so bili na delu v Nemčiji približno 15 let in v tem obdobju so v domovini že zgradili hišo in ustvarili tudi nekatere druge vrste premoženja, ki so jim dajali občutek varnosti. Vračale so se načeloma cele družine ali pa samo posamezni člani družine, saj so se v nekaterih primerih v domovino vrnili eden od staršev in otroci. Pri teh družinah je bilo tako, da so starši želeli, da se otroci šolajo na Hrvaškem, eden od staršev pa je v Nemčiji služil denar, ki jim je omogočal boljši življenjski standard. Razpad Jugoslavije in vojna na Hrvaškem je nekaterim hrvaškim ekonomskim migrantom še premaknila povratak v domovino, saj so dobro poznali razmere v njej in so svoj povratak imeli za nezanesljiv (Čapo-Žmegač, 2005, str. 265 - 268).

5.5. Beg možganov

Šolanje vrhunsko izobraženega kadra je drago. Država vlaga v izobraževanje strokovnjaka in v izpopolnjevanje njegovega znanja. Velikokrat pa se zgodi, da po končanem izobraževanju država teh strokovnjakov ne more zaposliti bodisi zaradi slabega razvoja bodisi zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. Zato gre tak strokovnjak iskat zaposlitev tja, kjer mu bodo nudili najboljše pogoje za nemoteno delo, kot na primer primerno delovno okolje, možnost izpopolnjevanja in dober zaslužek. To delovno mesto pa je največkrat v tujini, predvsem v kateri od visoko razvitih držav. Temu pojavu zato pravimo beg možganov (ali t. i. brain drain), ki pomeni emigracijo visoko-izobraženih kadrov in strokovnjakov (Panič, 2004, str. 10).

Na Hrvaškem je bilo po popisu prebivalstva leta 1991 204.066 oseb z visoko izobrazbo, leta 2001 pa 287.867 oseb, kar je pomenilo, da je imelo univerzitetno izobrazbo 7,8 % Hrvatov. Po podatkih Ministrstva za znanost, izobraževanje in šport (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa) iz leta 2001 pa je bilo izmed vseh visoko-izobraženih oseb 12.539 magistrov in 7.443 doktorjev znanosti, vendar pa niso bili vsi zaposleni v znanstvenih institucijah. Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport tudi ocenjuje, da je Hrvaško po osamosvojitvi leta 1991 zapustilo 849 znanstvenikov, med katerimi jih je bilo največ iz tehničnih in naravoslovnih področij. Večina znanstvenikov je bila v starosti med 40 in 49 let. Po znanstvenih nazivih je bilo največ doktorjev znanosti (346 ali 40,75 %), potem magistrov (319 oziroma 37,57 %) ter mladih raziskovalcev, ki jih je bilo 184 oziroma 21,67 %. Vzroki za odhod (push dejavniki) so največkrat delovni pogoji, boljša plača, varnost delovnega mesta, perspektiva v določeni instituciji in podobno. Med najbolj priljubljenimi državami odhoda hrvaških znanstvenikov so Združene države Amerike, Nemčija in Velika Britanija.

Zanimivo je tudi, da je od leta 2000 Nemčija v okviru programa Greencard za računalniške strokovnjake izdala delovne vize 145 hrvaškim strokovnjakom s področja računalništva, kar pokaže, da so tehnični poklici spet bolj cenjeni in perspektivni. Najpogostejši razlogi znanstvenikov za morebiten ostanek na Hrvaškem (pull dejavniki) pa so na primer rešeno stanovanjsko vprašanje, kvaliteta življenja, varnost delovnega mesta, dober odnos z mentorjem, družina in podobno. Zanimivo je, da je med razlogi za ostanek na Hrvaškem največ ekonomskih motivov, medtem ko so med razlogi za odhod v tujino bolj pomembni znanstveni motivi (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005, str. 99; Adamović, Mežnarić, 2003, str. 147 - 156).

Zaskrbljujoči so predvsem rezultati ankete, ki jo je leta 2005 izvedel Institut Ivo Pilar med študenti na Univerzi v Zagrebu. Od 550 anketiranih študentov jih ima namen po diplomi ostati na Hrvaškem samo četrtina. Dve tretjini študentov pa si želi oditi na delo ali nadaljnji študij v tujino. Na začetku 90-ih let 20. stoletja je 90 odstotkov študentov sanjalo o odhodu v tujino, kar lahko povežemo z vojno, ki je tedaj divjala na Hrvaškem. V podobni anketi leta 1995 je bilo študentov, ki so si želeli v tujino, 70 odstotkov. Od tega leta naprej pa število študentov, ki želijo po končanem študiju v tujino, raste, saj je po zadnji anketi takih študentov približno 75 odstotkov, kar kaže razočaranje nad kvaliteto življenja na Hrvaškem. Kot glavni razlog odhoda v tujino so študentje navedli plačo in stanovanjsko vprašanje, na drugo mesto izpopolnjevanje in na tretje mesto (presenetljivo) spoznavanje sveta in novih kultur (Maričić, 2005).

Znano je, da je eden od ključnih razlogov za uspeh Združenih držav Amerike (ZDA) uvoz najpametnejših in vrhunsko šolanih ljudi, še posebno iz Evrope, ki so se tja naselili zaradi vojne, političnega terorja in nesvobode. V ZDA in tudi nekaterih drugih državah (Kanada, Avstralija, Nova Zelandija) imajo natančne izračune, koliko stane izobraževanje kadrov z visokošolsko izobrazbo katerekoli smeri. Tako lahko ugotovimo, da Hrvaška tem državam dobesečno pokloni milijone dolarjev, ko se izselijo najproduktivnejši ljudje (Maričić, 2005). To je dovolj jasen podatek, da bi država morala bolj poskrbeti za svoj vrhunsko usposobljen kader in jim nuditi ustrezne pogoje za delo, da bi te ljudi obdržala doma.

5.6. Notranje migracije

Kot sem že omenila, notranje migracije prebivalstva pomenijo preseljevanje oseb znotraj Hrvaške oziroma so tiste, pri katerih se kraj odselitve in kraj priselitve nahajata v isti državi. V letu 2004 je stalno prebivališče znotraj republike Hrvaške zamenjalo 79.800 oseb ali 5,5 % manj kot leto prej. Kot vidimo v Tabeli 6, se je od skupnega števila preseljenega prebivalstva znotraj meja Hrvaške v letu 2004 največ oseb (31.877 oseb ali 39,9 %) selilo med dvema županijama. Sledilo je število ljudi, ki so se selili med mestoma ali občinama iste županije, saj je bilo takšnih ljudi 30.930 ali 38,8 %. Med naselji istega mesta oziroma občine pa se je v letu 2004 preselilo 16.993 oseb ali 21,3 % vseh preseljenih oseb. V Tabeli 6 v prilogi vidimo, da je bilo leta 2004 med vsemi preseljenimi prebivalci znotraj Hrvaške 55,2 % žensk in 44,8 % moških. Največ (tako moških kot žensk) je bilo starih med 25 in 29 let (11.917 ali 14,9 %),

13,1 % ljudi pa je bilo starih med 20 in 24 let. Mladi so verjetno odšli iskati zaposlitev v bolj razvita mesta, občino ali županijo.

V Tabeli 6 tudi vidimo, da je število notranjih migracij med letoma 1995 in 2004 različno: eno leto se je preselilo več ljudi, drugo leto manj. Od leta 1995 se je najmanj ljudi preselilo leta 1995, kar lahko pripišemo vojni, ki se je v tistem letu ravnokar končala. Največ ljudi pa se je preselilo leta 2000, ko se je za novo stalno bivališče odločilo 84.444 ljudi. Vidimo tudi, da se največ ljudi seli iz ene županije v drugo ali pa iz enega mesta ali občine v drugo mesto ali občino iste županije. Omenila bi še, da je Hrvaška upravno razdeljena na 20 županij in glavno mesto Zagreb, ki pa ima poseben status.

Tabela 6: Notranja migracija Republike Hrvaške po področju preselitve v obdobju 1995 - 2004

Leto	Skupaj	Preseljeno prebivalstvo					
		Med naselji istega mesta/občine	V %	Med mestoma/občinama iste županije	V %	Med dvema županijama	V %
1995	53.804	8.795	16,4	18.840	35,0	26.169	48,6
1996	64.755	9.479	14,6	21.774	33,6	33.502	51,8
1997	79.501	12.340	15,5	28.385	35,7	38.776	48,8
1998	78.005	12.856	16,5	28.455	36,5	36.694	47,0
1999	68.392	11.366	16,6	25.843	37,8	31.183	45,6
2000	84.363	16.048	19,0	35.145	41,7	33.170	39,3
2001	73.089	13.931	19,1	28.313	38,7	30.845	42,2
2002	77.154	14.847	19,2	29.465	38,2	32.842	42,6
2003	84.444	18.545	22,0	32.610	38,6	33.289	39,4
2004	79.800	16.993	21,3	30.930	38,8	31.877	39,9

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

V Tabeli 7 v prilogi pa so prikazane notranje migracije na Hrvaškem v letu 2004. Razvidne so priselitve in izselitve iz drugega naselja istega mesta oziroma občine, iz drugega mesta oziroma občine iste županije in med dvema županijama. Vidi se, da se je iz drugega naselja istega mesta ali občine največ ljudi preselilo v mesto Zagreb (2.582 oseb), Siško-moslavški županiji (1.628 oseb), Zagrebški županiji (1.557 oseb), Osješko-baranjski županiji (1.477 oseb) in Splitsko-dalmatinski županiji (1.273 oseb). V ostalih županijah pa se je iz drugega naselja istega mesta ali občine preselilo manj kot tisoč oseb. Iz drugega mesta ali občine iste županije se je daleč največ ljudi preselilo v Splitsko-dalmatinski županiji (5.541 oseb) in Primorsko-goranski županiji (4.110 oseb). Med županijami se je največ ljudi doselilo iz druge županije v mesto Zagreb (8.294 oseb) in Zagrebško županijo (5.278 oseb). Sledita Splitsko-dalmatinska županija, kamor se je doselilo 2.147 oseb, in Primorsko-goranska županija, kamor se je doselilo 1.937 oseb. Če pa pogledamo odselitve med županijami, vidimo, da se je

prav tako največ ljudi odselilo v drugo županijo iz mesta Zagreb (8.413 oseb) in iz Zagrebške županije (3.372 oseb). Sledita Splitsko-dalmatinska županija (odselilo se je 1.951 oseb) in Vukovarsko-sremska županija, od koder se je odselilo 1.816 oseb.

Od skupno dvajsetih županij in mesta Zagreb ima sedem županij pozitiven saldo migracij med županijami, kar pomeni, da je bilo samo v sedmih županijah več doseljenih kot odseljenih ljudi. Največji pozitiven saldo migracij je imela med županijami v letu 2004 Zagrebška županija, kamor se je priselilo 1.906 oseb več, kot pa se jih je odselilo. Pozitiven migracijski saldo med županijami so imele še Zadarska županija (703 osebe), Istrska županija (628 oseb), Primorsko-goranska županija (236 oseb), Splitsko-dalmatinska županija (196 oseb), Šibeniško-kninska županija (54 oseb) in Liško-senjska županija (36 oseb). Negativen migracijski saldo med županijami je imelo v letu 2004 ostalih 13 županij in mesto Zagreb. Največji migracijski saldo med županijami je bil v Vukovarsko-sremski županiji (-814 oseb) in v Brodsko-posavski županiji (-740 oseb).

6. PROJEKCIJE PREBIVALSTVA

Temelj za znanstveno predvidevanje in napovedovanje prihodnosti je poznavanje preteklosti in sedanosti. Demografija se ukvarja s predvidevanjem in napovedovanjem prihodnjega obnavljanja prebivalstva in njegovih sestavnih delov. Pri tem je uspešnejša od vrste drugih družbenih znanosti. To pa predvsem zato, ker veliko k temu prispeva narava demografskih procesov, ki povzročajo sorazmerno počasne spremembe, ki jih je lažje predvideti. Demografske spremembe so dokaj zanesljive tudi na daljše časovno obdobje (Malačič, 2003, str. 196).

Ocene prebivalstva so ugotavljanje števila prebivalstva v nekem preteklem obdobju, za katerega nimamo na voljo točnih podatkov iz popisa ali registra prebivalstva. Ločimo medpopisne ocene prebivalstva, ki se nanašajo na katerekoli obdobje med dvema popisoma, in popopisne ocene prebivalstva, ki se nanašajo na obdobje med popisom in sedanostjo. Projekcije prebivalstva pomenijo predvidevanje in napovedovanje prihodnje reprodukcije prebivalstva. Projekcije so lahko prognoze ali napovedi, pri katerih je avtor prepričan, da se bodo zgodile in zato s svojo strokovnostjo stoji za njimi. Izdelujejo se v eni varianti. Projekcije pa so lahko tudi perspektive prebivalstva, ki se jih praviloma izdeluje v več variantah. Pri tem avtor perspektiv pove, da se bo posamezna varianta uresničila, če se bodo uresničile predpostavke, s pomočjo katerih je posamezna varianta izračunana (Malačič, 2003, str. 196).

Matematične projekcije prebivalstva so tiste, ki jih izdelujemo s pomočjo ekstrapolacije izbranih matematičnih funkcij v prihodnosti in jih uporabljamo predvsem za krajša in srednjeročna obdobja. Glavna slabost matematičnih projekcij je, da nam ne dajejo nobenih podatkov o strukturah prebivalstva. Poznamo pa tudi analitične ali komponentne projekcije prebivalstva, ki razčlenijo rast prebivalstva na njene sestavine, to je rodnost, smrtnost in

migracije. Prednost teh projekcij je v bogastvu in pestrosti podatkov, ki jih vgradimo v analitične projekcije, omogočajo široko uporabo projekcij in na njihovi osnovi lahko naredimo vrsto izpeljanih projekcij prebivalstva. Slabost pa je, da zaradi obsežnosti potrebnih podatkov projekcij ne moremo izdelati za majhna področja in regije, saj zanje ni vseh potrebnih podatkov. Analitične projekcije dajejo dokaj zanesljive podatke za prihodnjih 10 do 25 let. Da pa pridemo do rezultatov analitičnih projekcij, moramo najprej postaviti hipoteze. Pomembne so hipoteze o prihodnjem gibanju smrtnosti, rodnosti, migracijah in tudi poročnosti. Za postavitev teh hipotez je potrebno temeljito teoretično in praktično demografsko znanje. Treba je tudi poznati dosednji potek omenjenih demografskih procesov v prebivalstvu, za katerega izdelujemo projekcije. Upoštevati je treba tudi, da so demografska dogajanja odvisna od širših družbenih dogajanj in je zaradi tega treba upoštevati tudi splošni položaj v družbi, razmere v gospodarstvu in tudi prihodnji razvoj družbe na vseh lavnih področjih (Malačič, 2003, str. 201 - 207).

6.1. Projekcije prebivalstva Hrvaške do leta 2031

V tej točki bom prikazala projekcije prebivalstva Hrvaške do leta 2031 na podlagi ugotovitev, ki jih je naredila Snježana Mrden iz Oddelka za geografijo Univerze v Zadru. Projekcije so narejene na podlagi analitične oziroma komponentne metode. Kot bazna populacija so uporabljene popravljene ocene prebivalstva Hrvaške po starosti in spolu 1. januarja 2001. Te so nastale na podlagi rezultatov zadnjega popisa prebivalstva z 31. marec 2001. Projekcije so izražene v osmih variantah in predstavljajo kombinacijo hipotez o bodočem gibanju rodnosti (variante konstantne, nizke, srednje in visoke rodnosti), smrtnosti (variante spremenljive mortalitete) in migracij (dve varianti: prva je ta, pri katerih so migracije pričakovane, druga pa je ta, kjer se predpostavlja ničelna vrednost migracijskega salda po starosti in spolu).

6.1.1. Hipoteze kot podlage za projekcije

6.1.1.1. Hipoteza o smrtnosti

Predpostavke o smrtnosti so oblikovane na osnovi specifičnih stopenj smrtnosti, iz katerih so izpeljane vrednosti o pričakovanem trajanju življenja na dan rojstva (e_0).

Tabela 7: Pričakovano trajanje življenja na dan rojstva

Spol	Obdobje					
	2001-2006	2006-2011	2011-2016	2016-2021	2021-2026	2026-2031
Moški	70,9	72,0	73,1	74,3	75,5	76,9
Ženske	78,0	78,9	79,8	80,7	81,7	82,7
Skupaj	74,6	75,6	76,6	77,6	78,7	79,9

Vir: Mrden, 2005, str. 319.

Hipoteze o smrtnosti so predpostavljene na dveh osnovnih predpostavkah. Prva je ta, da se bo dolžina pričakovanega trajanja življenja na dan rojstva podaljšala. Leta 2000 je dolžina

pričakovanega trajanja življenja na dan rojstva znašala 70,7 let za moške in 77,8 let za ženske. V Tabeli 7 se vidi, da se bo ta dolžina v celotnem projekcijskem obdobju povečevala tako pri moških kot tudi pri ženskah. Predpostavljeno je, da bi bilo na koncu projekcijskega obdobja (leta 2031) življenje moškega daljše za šest let, življenje žensk pa za več kot pet let. Druga predpostavka smrtnosti pa je ta, da se bodo razlike v smrtnosti prebivalstva po spolu zmanjševale. Razlika v dolžini pričakovanega trajanja življenja moškega in ženskega prebivalstva na koncu projekcijskega obdobja (2026 - 2031) bi bila 5,8 let, medtem ko na začetku projekcijskega obdobja (2001 – 2006) znaša 7,1 let (Mrđen, 2005 str. 318).

6.1.1.2. Hipoteze o rodnosti

V Tabeli 8 so prikazane stopnje totalne rodnosti v štirih variantah, ki temeljijo na dosedanjem razvoju.

Tabela 8: Hipoteze o vrednostih stopnje totalne rodnosti v različnih variantah

Varianta	Obdobje					
	2001-2006	2006-2011	2011-2016	2016-2021	2021-2026	2026-2031
Konstantna	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37
Nizka	1,35	1,28	1,22	1,15	1,20	1,25
Srednja	1,44	1,53	1,61	1,70	1,70	1,70
Visoka	1,49	1,66	1,83	2,00	2,00	2,00

Vir: Mrđen, 2005, str. 319.

Pri konstantni varianti se predpostavlja, da bo stopnja totalne rodnosti čez celotno projekcijsko obdobje enaka tisti iz leta 2001, ki je bila 1,37 otroka na žensko. Nizka varianta predpostavlja, da se bo dosedanji trend zniževanja stopnje totalne rodnosti ustavil. V obdobju od leta 2016 do leta 2021, bi stopnja totalne rodnosti dosegla najnižjo raven (okoli 1,15 otroka na žensko), v naslednjih dveh projekcijskih obdobjih bi se pa nekoliko povečala in bi na koncu znašala 1,25 otroka na žensko. Srednja in visoka varianta predpostavljata, da se bo stopnja totalne rodnosti povečevala v prihodnjih letih. Pri srednji varianti je ciljna stopnja totalne rodnosti 1,70 otroka na žensko, kar je bilo nazadnje na Hrvaškem doseženo pred osamosvojitvijo. Doseglo naj bi se jo v obdobju od leta 2016 do leta 2021 in bi takšna ostala do konca projekcijskega obdobja leta 2031. Mnogo bolj intenzivno pa bi se stopnja totalne rodnosti povečevala pri visoki varianti. Nekje do polovice projekcijskega obdobja bi stopnja totalne rodnosti dosegla vrednost 1,83 otroka na žensko, na koncu projekcijskega obdobja pa bi ta stopnja znašala 2,00 otroka na žensko, kar je bilo na Hrvaškem nazadnje doseženo v 60-ih letih 20. stoletja. Vendar pa je z današnjega vidika tako visoko stopnjo totalne rodnosti nerealno pričakovati. Niti ena od variant pa ne predpostavlja povečanje stopnje totalne rodnosti na raven 2,1 otroka na žensko, kar zagotavlja enostavno reprodukcijo prebivalstva (Mrđen, 2005 str. 319 - 320).

6.1.1.3. Hipoteze o migracijah

Za migracijske tokove sta postavljeni dve hipotezi. Prva je analitična in temelji na predpostavki ničelne vrednosti migracijskega salda po starosti in spolu. Druga hipoteza pa vključuje migracijsko komponento čez celotno projekcijsko obdobje. Pri postavljanju hipotez o migracijah se je upoštevalo predpostavko, da se bo v prihodnjih letih število tistih, ki imajo status beguncev, pregnancev in razseljenih oseb zmanjšalo in da se bodo migracije na ta račun zmanjševale.

Predpostavka je, da bi se do sredine projekcijskega obdobja (od leta 2016 do leta 2021) povprečni letni migracijski saldo zmanjšal na okoli 5.000 oseb, kar je prikazano v Tabeli 9. V naslednjem petletnem obdobju bi bilo realno pričakovati, da se bodo ekonomske razmere na Hrvaškem izboljšale in s tem povečale življenjski standard, kar naj bi pripomoglo k večjemu priseljevanju ljudi. Tako bi povprečni migracijski saldo v zadnjem projekcijskem obdobju znašal okoli 6.000 oseb. Pri teh imigracijah je treba upoštevati, da ne računajo na vrnitev hrvaških izseljencev, saj so si ti ustvarili življenje v novi domovini. Če se bodo vrnili, bo to večinoma starejši ljudje, ki ne bodo imeli vpliva na reprodukcijo prebivalstva. Treba bo računati na imigrante iz drugih držav, ki bodo prišli iskati boljše življenjske razmere na Hrvaško (Mrđen, 2005 str. 319 - 321).

Tabela 9: Letni migracijski saldo (varianta spremenljivih migracij)

Spol	Obdobje					
	2001-2006	2006-2011	2011-2016	2016-2021	2021-2026	2026-2031
Moški	3.865	2.600	2.566	2.478	2.811	3.010
Ženske	3.943	2.654	2.617	2.528	2.867	3.072
Skupaj	7.808	5.254	5.183	5.006	5.678	6.082

Vir: Mrđen, 2005, str. 319.

6.1.2. Rezultati projekcij

6.1.2.1. Gibanje skupnega števila prebivalstva

Projekcije gibanja skupnega števila prebivalstva med leti 2001 in 2031 pokažejo, da se bo zmanjševanje števila prebivalcev nadaljevalo. Kar sedem od skupno osmih variant projekcij pokažejo, da bo število prebivalcev leta 2031 manjše kot leta 2001 (Tabela 10). Če pogledamo realno pričakovane variante (nizka, srednja, visoka) brez migracij, bi se število prebivalcev Hrvaške gibalo med 3.822.534 (nizka varianta) in 4.284.026 ljudmi (visoka varianta). Če pa upoštevamo še pozitivni migracijski saldo, bi število prebivalcev znašalo med 4.027.847 (nizka varianta) in 4.512.660 ljudmi (visoka varianta).

Do izrazitega zmanjševanja prebivalstva bi prišlo, če bi se uresničila predpostavka nizke rodnosti in ničelnih migracij. V dobi 30 let bi bilo okoli 615.000 ljudi manj (indeks 86,1) v primerjavi z letom 2001. V primeru, da se rodnost zadrži na nizki ravni, vendar pa je

migracijski saldo pozitiven, bi se pa število prebivalcev zmanjšalo za okoli 410.000 ljudi. Pri srednji varianti (z migracijami ali brez) bi bile v celotnem projekcijskem obdobju prisotne tendence padanja števila prebivalcev, čeprav je predvideno povečanje stopnje totalne rodnosti na 1,7 otroka na žensko. Število prebivalcev leta 2031 bi bilo za približno 7 % manjše kot v letu 2001, če upoštevamo predpostavko ničelne migracije. Če pa upoštevamo pozitivni migracijski saldo, pa bi se skupno število prebivalcev zmanjšalo za okoli dva odstotka. Proces zmanjševanja skupnega števila prebivalstva bi se zmanjševal tudi pri visoki varianti brez migracij (čeprav bi stopnja totalne rodnosti znašala 2,0), saj bi bilo leta 2031 za 3,5 odstotkov manj prebivalcev kot leta 2001. Edina varianta, ki predpostavlja povečanje števila prebivalstva, je visoka varianta z pozitivnim migracijskim saldonom in stopnjo totalne rodnosti 2,0 otroka na žensko. Število prebivalcev bi se leta 2031 povečalo za okoli 75.000 ljudi (ali 1,7 odstotka) v primerjavi z letom 2001 (Mrden, 2005 str. 321 - 322).

Tabela 10: Število prebivalcev Hrvaške v letih 2001, 2016 in 2031 (po variantah projekcij)

Variante projekcij	Število prebivalcev			Indeks
	2001	2016	2031	2031/2001
BREZ MIGRACIJ				
Konstanta	4.437.460	4.213.861	3.916.614	88,3
Nizka	4.437.460	4.178.529	3.822.534	86,1
Srednja	4.437.460	4.281.028	4.113.373	92,7
Visoka	4.437.460	4.337.153	4.284.206	96,5
Z MIGRACIJAMI				
Konstanta	4.437.460	4.316.935	4.126.709	93,0
Nizka	4.437.460	4.280.391	4.027.847	90,8
Srednja	4.437.460	4.386.024	4.333.175	97,6
Visoka	4.437.460	4.443.876	4.512.660	101,7

Vir: Mrden, 2005, str. 320.

6.1.2.2. Starostna sestava prebivalstva

Analiza starostnega sestava prebivalstva prikazuje, da se bo proces staranja na Hrvaškem nadaljeval. Pod pojmom proces staranja razumemo proces povečevanja prebivalstva, starega 65 let in več, v skupnem številu prebivalstva. Prebivalstvo bo na koncu projekcijskega obdobja (leta 2031) starejše kot na začetku in to v vseh variantah projekcij.

V Tabeli 11 vidimo, da se bo delež starega prebivalstva (65 let in več) v skupnem številu prebivalstva v 30-ih letih povečal na več kot 20 % v vseh variantah. Pri štirih variantah, kjer ne upoštevamo migracij, se bo število ljudi povečalo iz 696.599 ljudi v letu 2001 na okoli 970.000 ljudi v letu 2031, oziroma za približno 274.000 ljudi ali 39 %. Najbolj neugodna bi bila nizka varianta projekcij brez migracij, saj bi bilo leta 2031 kar 25,4 % prebivalcev Hrvaške starejših od 65 let, kar pomeni vsak četrti prebivalec. Pri variantah z pozitivnim migracijskim saldonom pa bi se proces staranja prebivalstva odvijal nekoliko bolj počasi. Prebivalcev, starih 65 let in več, bi bilo približno za odstotek manj kot pri variantah, ki imajo

ničelno predpostavko migracij. Najbolj ugodna situacija bi bila pri predpostavki visoke variante z migracijami, kar bi pomenilo, da bi bilo leta 2031 na Hrvaškem 21,8 % oseb starejših od 65 let.

Tabela 11: Projicirano prebivalstvo Hrvaške po starostnih skupinah po variantah projekcij

Varianta projekcij	Absolutno			V %			
	Leto	0 - 14	15 - 64	65 +	0 - 14	15 - 64	65 +
	2001	757.920	2.982.941	696.599	17,1	67,2	15,7
BREZ MIGRACIJ							
Konstanta	2016	584.555	2.852.788	776.519	13,9	67,7	18,4
	2031	481.897	2.465.483	969.240	12,4	62,9	24,7
Nizka	2016	549.223	2.852.788	776.519	13,1	68,3	18,6
	2031	423.058	2.430.239	969.240	11,1	63,5	25,4
Srednja	2016	651.722	2.852.788	776.519	15,2	66,7	18,1
	2031	616.662	2.532.473	969.240	14,8	61,6	23,6
Visoka	2016	707.847	2.852.788	776.519	16,3	65,8	17,9
	2031	726.514	2.588.454	969.240	17,0	60,4	22,6
Z MIGRACIJAMI							
Konstanta	2016	608.907	2.927.077	780.951	14,1	67,8	18,1
	2031	522.771	2.621.705	982.234	12,7	63,5	23,8
Nizka	2016	572.363	2.927.077	780.951	13,4	68,4	18,2
	2031	460.363	2.585.253	982.234	11,4	64,2	24,4
Srednja	2016	677.995	2.927.077	780.951	15,5	66,7	17,8
	2031	660.329	2.690.614	982.234	15,2	62,1	22,7
Visoka	2016	735.847	2.927.077	780.951	16,6	65,8	17,6
	2031	782.111	2.748.315	982.234	17,3	60,9	21,8

Vir: Mrđen, 2005, str. 325.

Po drugi strani pa bi se na Hrvaškem zmanjšalo število oseb, mlajših od 15 let. V sedmih od osmih variant projekcij je moč pričakovati, da se bo delež prebivalstva do 15 let v skupnem številu prebivalstva do leta 2031 zmanjšal. Pri variantah, ki imajo ničelne migracije, bi se število mlajših od 15 let zmanjšalo za največ 6 %, medtem ko bi se delež pri variantah s pozitivnim migracijskim saldrom zmanjšal največ za nekaj manj kot 6 % in se pri visoki varianti celo povečal za 0,2 odstotkov. Tako velike razlike se pojasnjujejo z različnimi vrednostmi stopnje totalne rodnosti, ki je mnogo izrazitejša od vpliva migracij. Največje zmanjšanje oseb mlajših od 15 let bi bilo pri nizki varianti brez migracij, saj bi se število zmanjšalo s 757.920 oseb na samo 423.058 oseb leta 2031 oziroma bi delež oseb mlajših od 15 let padel z 17,1 % na 11,1 %. Edina varianta, ki predpostavlja, da se bo število mlajših od 15 let obdržalo na ravni iz leta 2001 in se še celo nekoliko povečalo, je visoka varianta z migracijami. Pri stopnji totalne rodnosti 2,0 in s pozitivnim migracijskim saldrom, bi se število mlajših od 15 let povečalo za okoli 24.000 oseb. Število oseb bi se tako iz leta 2001, ko je bilo

mlajših od 15 let 757.920 (17,1-odstotni delež v skupnem številu prebivalstva), povečalo na 782.111 oseb v letu 2031 (Mrđen, 2005 str. 324 - 327).

7. SKLEP

Hrvaška je samo ena od mnogih evropskih držav, ki se srečuje z zmanjševanjem števila prebivalcev. Je država, ki ima velik odstotek starega prebivalstva. Tudi glede rodnosti se Hrvaška zgleduje po evropskih državah. Najnižja rodnost iz leta 2003, ko se je rodilo manj kot 40.000 otrok, ne kaže ravno dobrih obetov za prihodnost. Izjemen napredek pa je bil dosežen na področju splavov, saj se število splavov iz leta v leto zmanjšuje in je v letu 2004 doseglo le še četrtnino splavov iz leta 1990. Smrtnost prebivalstva se zmanjšuje. Tri četrtine ljudi v letu 2004 je umrlo zaradi bolezni srca in ožilja ter novotvorb. Podaljšuje pa se življenjsko pričakovanje ob rojstvu, saj se je v zadnjih dvajsetih letih življenje moškega in ženskega prebivalstva v povprečju podaljšalo za štiri leta.

Pestro zgodovino pa je Hrvaška doživljala tudi pri migracijah, saj se je od sredine 19. stoletja pa vse do danes izselilo več kot milijon ljudi. Na začetku so bili to ljudje, ki so odšli v tujino po boljše življenje in se niso nikoli več vrnil v svojo domovino. V 90-ih letih 20. stoletja pa se je zaradi političnih pretresov, ki so se takrat zgodili, izselilo veliko, predvsem srbskega prebivalstva. Do danes se je na svoje domove vrnil le majhen del teh ljudi.

Če se bo trend zniževanja rodnosti in neugodnih migracij nadaljeval, kar kažejo tudi projekcije prebivalstva, potem se bo hrvaško prebivalstvo v prihodnjih letih še bolj zmanjšalo. Neugodna demografska slika je prisilila hrvaške politike, da so začeli bolj temeljito razmišljati o možnih rešitvah. Pomembnejše so rešitve, ki se nanašajo na migracije, saj je nerealno pričakovati, da se bo število rojstev drastično povečalo. Kaj bodo ti ukrepi prinesli, pa bo pokazal čas.

LITERATURA

1. Adamović Mirjana, Mežnarić Silva: Potencijalni i stvarni "odljev" znanstvenog podmlatka iz Hrvatske: empirijsko istraživanje. Revija za sociologiju, Zagreb, 34(2003), 3/4, str. 143 - 160.
2. Akrap Anđelko: Činitelji kretanja sklopljenih brakova u Hrvatskoj od 1961. do 2002. godine. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka : Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 119 - 144.
3. Berkow Robert et al. : Veliki zdravstveni priručnik za domaće rabo. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2002. 1515 str.
4. Čapo Žmegač Jasna: Trajna privremenost u Njemačkoj i povratak hrvatskih ekonomskih migranta. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka: Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 255 - 273.
5. Čizmić Ivan: Suvremeno iseljavanje i povratak iseljenih Hrvata u neovisnu Hrvatsku. [URL: <http://www.hic.hr/dom/392/dom05.htm>], 2005.
6. Čizmić Ivan, Živić Dražen: Vanjske migracije stanovništva Hrvatske - kritički osvrt. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka : Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 55 - 69.
7. Ćorić Tanja, Rodin Urelija: Izvješće o umrlim osobama u Hrvatskoj u 2004. godini. Zagreb : Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2005. 16 str.
8. Erceg Marijan: Izvješće o prekidima trudnoće u zdravstvenim ustanovama Hrvatske tijekom 2004. godine. Zagreb : Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2005. 15 str.
9. Goldstein Ivo: Hrvatska povijest. Zagreb : Novi Liber, 2003. 519 str.
10. Graovac Vera: Starenje stanovništva - problem modernoga razvijenog društva. [URL: http://www.geografija.hr/novosti.asp?id_novosti=61&id_projekta=0&trazi=], 14. oktobar. 2003.
11. Knap Tomaž: Novejši demografski razvoj in prebivalstvena politika v Republiki Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 43 str.
12. Malačič Janez: Demografija. 5. izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 378 str.
13. Malačič Janez: Demografija. 6. izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 339 str.

14. Maričić Damir: Zarobljenici "odljeva mozgova". Privredni vjesnik, Zagreb, 2005, 3391. [<http://www.privrednivjesnik.hr/index.cgi?A=I&SIF=00001&BR=003391&DA=20050314>]
15. Mrđen Snježana: Projekcije stanovništva Hrvatske do 2031. godine. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka : Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 315 - 329.
16. Nejašmić Ivica: Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi. Zagreb : Globus nakladni zavod, 1991. 344 str.
17. Nejašmić Ivica: Iseljavanje iz Hrvatske - brojačni aspekt stoljetnog procesa. Crkvenčić Ivan, ed. : Političko-geografska i demografska pitanja Hrvatske. Posebna izdaja, svezak 8, Zagreb: Savez geografskih društava Hrvatske, 1991, str. 61 - 74.
18. Panič Aleksandra: Beg možganov in njegove posledice za sistem znanosti. Diplomsko delo. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2004. 78 str.
19. Pilsel Drago: Hrvaška izumira. Dnevnik, Ljubljana, 6. februar 2006, str. 4.
20. Rogelj Roman: Analiza odvisnosti. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 63 str.
21. Sedlak Sabina: Demografski razvoj Rusije. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 47 str.
22. Tunjić Andrija: Za 50 godina Hrvatska će imati samo tri do tri i pol milijuna stanovnika. [URL: <http://www.hsp1861.hr/vijesti/010110at.htm>], 10. januar. 2001.
23. Wertheimer - Baletić Alica: Determinante reprodukcije stanovništva Hrvatske u drugoj polovici 20. stoljeća. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka: Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 9 – 37.
24. Wertheimer - Baletić Alica: Demografija. Zagreb : Informator, 1982. 462 str.
25. Živić Dražen: Demografski okvir i razvoj obiteljske strukture stanovništva Hrvatske 1971. - 2001. Revija za sociologiju, Zagreb, 34(2003), 1/2, str. 57 - 73.
26. Živić Dražen: Izravni demografski gubitci tijekom srbijanske oružane agresije na Hrvatsku. Živić Dražen, Pokos Nenad, Mišetić Anka: Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005, str. 71 – 94.

VIRI

1. Migracija stanovništva republike Hrvatske u 2004. Odjel za upravne poslove Ministarstva unutranjih poslova. [URL: http://www.dzs.hr/hrv/2005/7-1-2_1h2005.htm], 2005.
2. Recent Demographic Developments in Europe 2004. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2004. 128 str. + CD-rom.
3. SPSS for Windows version 11.0 (CD-rom).
4. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004. Zagreb : Državni zavod za statistiku, 2005. 853 str.
5. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2005. Zagreb : Državni zavod za statistiku, 2006. 837 str.
6. Vojne. [URL: <http://www.geocities.com/vojne>], 2005.
7. Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine, broj 18/78).
[URL: <http://www.gong.hr/izgubljen-najden/hr/gong.asp?cat=10&subcat=117>], 17. 12. 2005.

PRILOGA

Tabela 1: Število razvez na 1.000 prebivalcev na Hrvaškem in v nekaterih evropskih državah

Država	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
Albanija	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7	0,6
Armenija	0,3	0,5	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	0,7	0,4	0,5	0,6
Avstrija	1,1	1,2	1,4	1,4	1,8	2,0	2,1	2,3	2,4	2,4	2,3
Azerbajdžan	0,7	0,8	1,3	1,2	1,2	1,2	2,0	0,7	0,7	0,7	0,8
BiH	1,0	0,8	0,8	1,1	0,6	0,7	0,4	...	0,5
Hrvaška	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	0,9	1,0	1,0	1,1
Francija	0,7	0,7	0,8	1,2	1,5	1,9	1,9	2,1	1,9	2,2	...
Gruzija	0,4	0,5	1,1	1,1	1,3	1,2	1,4	0,6	0,4	0,4	0,4
Madžarska	1,7	2,0	2,2	2,5	2,6	2,8	2,4	2,4	2,3	2,5	2,5
Irski	0,7	0,7	0,7
Italija	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,7	0,7	...
Rusija	1,5	1,8	3,0	3,6	4,2	4,0	3,8	4,5	4,3	5,9	5,5
SČG	1,4	1,3	1,1	1,2	1,2	1,2	1,0	0,8	0,8
Slovenija	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	0,9	0,8	1,1	1,2	1,2
Španija	0,5	0,6	0,8	1,0	1,0	1,1
Švica	0,9	0,8	1,0	1,4	1,7	1,8	2,0	2,2	1,5	2,2	2,3
Makedonija	0,7	0,5	0,3	0,7	0,5	0,4	0,4	0,4	0,7	0,6	0,7
Turčija	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,7	...

Vir: Recent demographic developments in Europe 2004, 2005, str. 67.

Tabela 2: Umrli moški na Hrvaškem po skupinah bolezni v letu 2004

Vzrok smrti po Mednarodni klasifikaciji bolezni	Število smrti	%	Rang
Infekcijske in parazitne bolezni	209	0,8	11.
Novotvorbe	7.376	29,1	2.
Bolezni krvi in krvotvornih organov ter bolezni imunskega sistema	22	0,1	14.
Endokrine, prehranske in presnovne bolezni	409	1,6	6.
Duševne in vedenjske motnje	314	1,2	7.
Bolezni živčevja	249	1,0	10.
Bolezni očesa in adneksov	0	0,0	-
Bolezni ušesa in mastoida	0	0,0	-
Bolezni obtočil	10.931	43,2	1.
Bolezni dihal	1.667	6,6	4.
Bolezni prebavil	1.460	5,8	5.
Bolezni kože in podkožnega tkiva	6	0,0	16.
Bolezni mišičnoskeletnega sistema in vezivnega tkiva	17	0,1	15.
Bolezni sečil in spolovil	300	1,2	8.
Nekateri vzroki perinatalne obolevnosti in smrtnosti	77	0,3	12.
Prirojene malformacije, deformacije	62	0,2	13.
Simptomi in nezadostno definirana stanja	298	1,2	9.
Poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki	1.910	7,5	3.
SKUPAJ	25.307	100,0	

Vir: Ćorić, Rodin, 2005, str. 5.

Tabela 3: Umrle ženske na Hrvaškem po skupinah bolezni v letu 2004

Vzrok smrti po Mednarodni klasifikaciji bolezni	Število smrti	%	Rang
Infekcijske in parazitne bolezni	164	0,7	11.
Novotvorbe	5.032	20,6	2.
Bolezni krvi in krvotvornih organov ter bolezni imunskega sistema	30	0,1	15.
Endokrine, prehranske in presnovne bolezni	594	2,4	6.
Duševne in vedenjske motnje	260	1,1	10.
Bolezni živčevja	273	1,1	9.
Bolezni očesa in adneksov	0	0,0	-
Bolezni ušesa in mastoida	2	0,0	17.
Bolezni obtočil	14.028	57,4	1.
Bolezni dihal	1.228	5,0	3.
Bolezni prebavil	910	3,7	5.
Bolezni kože in podkožnega tkiva	4	0,0	16.
Bolezni mišičnoskeletnega sistema in vezivnega tkiva	55	0,2	14.
Bolezni sečil in spolovil	324	1,3	8.
Nekateri vzroki perinatalne obolevnosti in smrtnosti	62	0,3	13.
Prirojene malformacije, deformacije	67	0,3	12.
Simptomi in nezadostno definirana stanja	456	1,9	7.
Poškodbe, zastrupitve in drugi zunanji vzroki	960	3,9	4.
SKUPAJ	24.449	100,0	

Vir: Ćorić, Rodin, 2005, str. 7.

Tabela 4: Doseljeno in odseljeno prebivalstvo v in iz Hrvatske med leti 2000 in 2004

Država	2000		2001		2002		2003		2004	
	P*	I*	P	I	P	I	P	I	P	I
Skupaj	29.385	5.953	24.415	7.488	20.365	11.767	18.455	6.534	18.383	6.812
Evropa	25.883	3.021	21.143	3.911	16.893	5.250	15.296	5.127	15.879	5.314
Avstrija	574	250	421	738	314	1.106	286	1.119	246	951
BiH	17.722	1.500	15.188	1.300	11.869	2.011	10.896	1.794	11.141	1.247
Italija	209	13	212	15	179	24	167	24	184	24
Makedonija	124	6	180	11	90	4	92	9	118	8
Nemčija	2.224	622	1.756	1.015	1.340	1.446	1.278	1.020	1.354	939
Romunija	163	-	114	1	64	1	72	1	80	1
Slovenija	502	146	425	142	509	158	465	190	445	166
SČG	3.497	415	2.140	589	1.854	401	1.440	885	1.550	1.877
Švedska	72	17	85	22	77	14	67	9	90	9
Švicarska	521	11	418	22	365	32	320	25	394	25
Druge države	275	41	204	56	232	53	213	51	277	67
Azija	23	-	10	-	7	-	8	1	8	5
Afrika	13	1	11	2	22	10	14	3	22	2
S & Sr Amerika	337	36	354	28	348	25	306	22	327	27
J Amerika	43	-	25	2	36	1	32	1	26	1
Oceanija	277	18	246	30	229	13	146	29	272	17
Nepoznano	2.809	2.877	2.626	3.515	2.830	6.468	2.653	1.351	1.849	1.446

*Opomba: P pomeni priseljene ljudi, I pomeni izseljene ljudi

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

Tabela 5: Zunanje migracije prebivalstva Hrvatske v letu 2004 po starosti in spolu

Starost	Priseljeni iz tujine			Izseljeni v tujino		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	18.383	9.381	9.002	6.812	3.446	3.366
0 – 4	848	434	414	98	42	56
5 – 9	887	470	417	165	95	70
10 – 14	846	444	402	188	94	94
15 – 19	1.202	617	585	387	229	158
20 – 24	2.322	1.120	1.202	588	310	278
25 – 29	2.207	1.026	1.181	742	385	357
30 – 34	1.787	913	874	655	328	327
35 – 39	1.618	941	677	587	314	273
40 – 44	1.353	788	565	507	278	229
45 – 49	1.141	623	518	403	232	171
50 – 54	1.097	560	537	332	170	162
55 – 59	834	392	442	321	125	196
60 – 64	814	386	428	357	147	210
65 – 69	692	341	351	528	260	268
70 – 74	441	218	223	477	241	236
75 +	294	108	186	477	196	281

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

Tabela 6: Notranje migracije na Hrvaškem v letu 2004 po starosti in spolu

Starost	Spol	Skupaj	Preseljeno prebivalstvo		
			Med naselji istega mesta/občine	Med mestoma/občinama iste županije	Med županijama
Skupaj	Skupaj	79.800	16.993	30.930	31.877
	Moški	35.727	7.514	13.583	14.630
	Ženske	44.073	9.479	17.347	17.247
0 – 4	Moški	2.480	505	1.034	941
	Ženske	2.327	476	928	923
5 – 9	Moški	2.267	556	915	796
	Ženske	2.307	551	934	822
10 – 14	Moški	1.719	454	733	532
	Ženske	1.743	435	698	610
15 – 19	Moški	2.143	548	861	734
	Ženske	3.338	854	1.397	1.087
20 – 24	Moški	3.073	560	1.106	1.407
	Ženske	7.395	1.593	3.124	2.678
25 – 29	Moški	4.727	923	1.661	2.143
	Ženske	7.190	1.442	2.783	2.965
30 – 34	Moški	4.239	826	1.544	1.869
	Ženske	4.626	900	1.756	1.970
35 – 39	Moški	3.630	745	1.386	1.499
	Ženske	3.312	769	1.282	1.261
40 – 44	Moški	2.823	704	1.096	1.023
	Ženske	2.602	643	1.067	892
45 – 49	Moški	2.321	525	881	915
	Ženske	2.102	469	865	768
50 – 54	Moški	1.938	381	774	783
	Ženske	1.845	384	696	765
55 – 59	Moški	1.351	251	535	565
	Ženske	1.446	245	542	659
60 – 64	Moški	1.120	186	409	525
	Ženske	1.095	200	364	531
65 – 69	Moški	857	167	323	367
	Ženske	1.000	184	364	452
70 – 74	Moški	595	116	191	288
	Ženske	900	197	292	411
75 +	Moški	444	67	134	243
	Ženske	845	137	255	453

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

Tabela 7: Notranje migracije na Hrvatskem v letu 2004 po županijah

Županija	Skupaj	Doseljeni			Odseljeni				Saldo migracij med županijami
		Iz drugega naselja istega mesta/občine	Iz drugega mesta/občine iste županije	Iz druge županije	Skupaj	Iz drugega naselja istega mesta/občine	Iz drugega mesta/občine iste županije	Iz druge županije	
Zagrebska	8.076	1.557	1.241	5.278	6.155	1.554	1.229	3.372	1.906
Krapinsko-zagorska	1.786	420	751	615	1.819	414	757	648	-33
Šiško-moslavška	4.301	1.628	1.542	1.131	4.743	1.626	1.547	1.570	-439
Karlovska	2.454	718	982	754	2.568	716	983	869	-115
Varaždinska	2.400	586	1.240	574	2.532	585	1.238	709	-135
Koprivniško-križevska	1.825	434	844	547	1.938	433	845	660	-113
Bjelovarko-bilogorska	2.179	759	754	666	2.637	758	758	1.121	-455
Primorsko-goranska	6.854	807	4.110	1.937	6.617	807	4.109	1.701	236
Liško-senjska	1.152	384	222	546	1.121	383	228	510	36
Virovitiško-podravska	1.432	338	604	490	1.758	337	610	811	-321
Požeško-slavonska	1.546	394	633	519	1.802	394	636	772	-253
Brodsko-posavska	2.606	372	1.474	760	3.350	372	1.478	1.500	-740
Zadarska	3.913	456	1.673	1.784	3.218	456	1.681	1.081	703
Osješko-baranjska	5.668	1.477	2.896	1.295	6.135	1.471	2.910	1.754	-459
Šibensko-kninska	2.441	581	761	1.099	2.381	580	756	1.045	54
Vukovarsko-sremska	2.911	242	1.667	1.002	3.727	241	1.670	1.816	-814
Splitsko-dalmatinska	8.961	1.273	5.541	2.147	8.799	1.267	5.581	1.951	196
Istrska	4.586	990	2.057	1.539	3.941	985	2.045	911	628
Dubrovniško-neretvanska	2.083	628	879	576	2.211	628	881	702	-126
Međimurska	1.750	367	1.059	324	1.852	367	1.060	425	-101
Mesto Zagreb	10.876	2.582	-	8.294	10.993	2.580	-	8.413	-119
Republika Hrvatska	79.800	16.993	30.930	31.877	80.297	16.954	31.002	32.341	

Vir: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2004, 2005.

Izpisek 1 - Regression

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Stopnja totalne rodnosti	1,4445	,12045	11
Stopnja porocnosti	5,1909	,18141	11

Correlations

		Stopnja totalne rodnosti	Stopnja porocnosti
Pearson Correlation	Stopnja totalne rodnosti	1,000	,762
	Stopnja porocnosti	,762	1,000
Sig. (1-tailed)	Stopnja totalne rodnosti	,	,003
	Stopnja porocnosti	,003	,
N	Stopnja totalne rodnosti	11	11
	Stopnja porocnosti	11	11

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Stopnja porocnosti ^a	,	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,762 ^a	,580	,534	,08225

a. Predictors: (Constant), Stopnja porocnosti

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,084	1	,084	12,446	,006 ^a
	Residual	,061	9	,007		
	Total	,145	10			

a. Predictors: (Constant), Stopnja porocnosti

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-1,181	,745		-1,586	,147
	Stopnja porocnosti	,506	,143	,762	3,528	,006

a. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

Izpisek 2 - Regression

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Stopnja totalne rodnosti	1,4460	,12686	10
Stopnja neto migracij	5,0500	2,53520	10

Correlations

		Stopnja totalne rodnosti	Stopnja neto migracij
Pearson Correlation	Stopnja totalne rodnosti	1,000	,728
	Stopnja neto migracij	,728	1,000
Sig. (1-tailed)	Stopnja totalne rodnosti	,	,009
	Stopnja neto migracij	,009	,
N	Stopnja totalne rodnosti	10	10
	Stopnja neto migracij	10	10

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Stopnja neto migracij ^a	,	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,728 ^a	,529	,471	,09231

a. Predictors: (Constant), Stopnja neto migracij

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,077	1	,077	8,999	,017 ^a
	Residual	,068	8	,009		
	Total	,145	9			

a. Predictors: (Constant), Stopnja neto migracij

b. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,262	,068		18,592	,000
	Stopnja neto migracij	3,64E-02	,012	,728	3,000	,017

a. Dependent Variable: Stopnja totalne rodnosti

*podatki za račun regresije vzeti iz Recent Demographic Developments in Europe 2004, 2005 in Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004, 2005.